

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
CATEDRA DE PSIHOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

ORIENTĂRI VALORICE ȘI DEZVOLTAREA PERSONALĂ

- REZUMAT -

**Coordonator științific,
Prof. univ. dr. Nicolae JURCĂU**

**Doctorand,
Iulia Cristina DUMITRIU (TIMOFTI)**

CLUJ-NAPOCA
2010

CUPRINS

Mulțumiri	10
Lista tabelelor	11
Lista figurilor	12
Introducere	13
CAPITOLUL I ORIENTĂRI VALORICE	19
<i>I.1. Delimitări conceptuale</i>	19
I.1.1. Aspecte generale	19
I.1.2. Concepte înrudite	22
I.1.3. Definiții semnificative la nivel internațional	25
I.1.4. Semnificații ale conceptului „valoare” în spațiul românesc	28
I.1.5. Caracteristici ale valorilor	29
<i>I.2. Formarea și relevanța orientărilor valorice</i>	41
I.2.1. Factori favorizanți în formarea valorilor	41
I.2.2. Socializarea primară	45
I.2.3. Socializarea secundară	54
I.2.4. Transformări la nivelul valorilor individuale	58
<i>I.3. Direcții reprezentative în studiul valorilor</i>	63
I.3.1. În spațiul internațional	63
A) G. W. Allport și P. E. Vernon	63
B) Florence Kluckhohn și F.L. Strodbeck – Modelul Orientărilor Valorice	64
C) Milton Rokeach – Inventarul axiologic	68
D) Geert Hofstede – dimensiuni culturale de bază	73
E) Shalom Schwartz – Inventarul Valoric Schwartz	78
F) Ronald Inglehart – valori materialiste ori postmaterialiste	84
G) Alte studii	89
I.3.2. În spațiul românesc	92
<i>I.4. Necesitatea continuării studiilor în domeniu</i>	97
I.4.1. Consens și divergență în teoriile existente	97
I.4.2. Direcții de dezvoltare a demersului propriu de cercetare	99

CAPITOLUL II DEZVOLTAREA PERSONALĂ	104
<i>II.1. Interpretări și semnificații ale dezvoltării personale</i>	104
II.1.1. Abordarea hedonistă	105
II.1.2. Abordarea eudaimonistă	107
II.1.3. Satisfacția în viață	114
II.1.4. Bunăstare subiectivă, bunăstare obiectivă, satisfacție în viață	116
<i>II.2. Factori ce influențează dezvoltarea personală</i>	117
II.2.1. Studii în plan internațional	118
II.2.2. Cercetări în spațiul național	120
<i>II.3. Direcții ale demersului propriu de cercetare</i>	126
II.3.1. Aspecte teoretice	126
II.3.2. Instrumente	128
CAPITOLUL III EMIGRANȚI ROMÂNI ÎN DANEMARCA	135
<i>III.1. Fenomenul migrației</i>	135
III.1.1. Interpretări, definiție	135
III.1.2. Tipologii ale migrațiilor	137
III.1.3. Motivele emigrării	138
<i>III.2. Aculturația</i>	141
III.2.1. Preliminarii conceptuale	141
III.2.2. Etape și strategii aculturative	142
III.2.3. Diferențe intergeneraționale	153
<i>III.3. Emigranți români în Danemarca</i>	154
III.3.1. Despre identitatea socio-culturală	154
III.3.2. Spațiul românesc	160
III.3.3. Contextul danez	162
III.3.4. Date preliminare cercetării	170
CAPITOLUL IV COORDONATE METODOLOGICE GENERALE	179
<i>IV.1. Cercetare calitativă, cercetare cantitativă</i>	179
<i>IV.2. Metode și tehnici ale cercetării</i>	181
IV.2.1. Observația participativă	181
IV.2.2. Interviu semistructurat	183

IV.2.3. Studiul de caz	185
IV.2.4. Analiza motivelor	186
IV.2.5. Diferențiatorul semantic	186
IV.2.6. Ancheta pe bază de chestionar	187
CAPITOLUL V ORIENTĂRI VALORICE ȘI DEZVOLTAREA PERSONALĂ ÎN RÂNDUL EMIGRANȚILOR ROMÂNI	190
V.1. Date generale	190
V.2. Obiective și etape ale cercetării	190
V.3. Metodologia cercetării	191
V.3.1. <i>Participanți</i>	191
V.3.2. <i>Metode</i>	191
V.3.3. <i>Instrumente</i>	191
V.3.3.1 <i>Grila de observație</i>	192
V.3.3.2 <i>Ghidul de interviu</i>	192
V.3.3.3 <i>Scala locului controlului</i>	193
V.3.3.4 <i>Scala satisfacției în viață</i>	193
V.3.3.5 <i>Traietoria vieții (raport studiu de caz)</i>	194
V.3.4. <i>Procedură</i>	194
V.4. Rezultate și discuții	195
V.4.1. <i>Identificarea motivelor care au condus către emigrarea românilor în Danemarca</i>	195
V.4.2. <i>Identificarea valorilor după care s-au orientat în viață participanții la cercetare</i>	199
V.4.3. <i>Gruparea în categorii tematice a orientărilor valorice identificate anterior</i>	201
V.4.4. <i>Evaluarea locului controlului respondenților</i>	203
V.4.5. <i>Stabilirea semnificațiilor acordate de emigranți conceptului de „dezvoltare personală”</i>	205
V.4.6. <i>Identificarea strategiilor de aculturație ale participanților</i>	206
V.4.7. <i>Evaluarea nivelului de satisfacție în viață a respondenților</i>	208
V.4.8. <i>Stabilirea posibilelor asocieri între orientările valorice, locul controlului și dezvoltarea personală a emigranților români din Danemarca</i>	209

V.5. Studii de caz	212
Concluzii	223
CAPITOLUL VI ORIENTĂRI VALORICE, DEZVOLTARE PERSONALĂ ȘI PERCEPȚIA EMIGRĂRII, DIN PERSPECTIVA ROMÂNILOR RĂMAȘI ÎN ȚARĂ	225
VI.1. Date generale	225
VI.2. Obiective și etape ale cercetării	225
VI.3. Ipoteze	226
VI.4. Metodologia cercetării	227
VI.4.1. Participanți	227
VI.4.2. Metode	231
VI.4.3. Instrumente	232
VI.4.3.1. Ierarhia motivelor de emigrare și de renunțare la emigrare	232
VI.4.3.2. Diferențiatorul semantic	233
VI.4.3.3. Scala de măsurare a atitudinilor față de emigrație	236
VI.4.3.4. Scala orientărilor valorice individuale	237
VI.4.3.5. Scala satisfacției în viață	240
VI.4.4. Procedură	240
VI.5. Interpretarea rezultatelor	241
VI.5.1. Ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii își părăsesc țara	241
VI.5.2. Ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii renunță la emigrare	244
VI.5.3 - Profilul de personalitate al emigrantului român (structurarea imaginii personalității emigrantului român), din perspectiva participanților la studiul prezent	246
VI.5.3.1. Comparația scorurilor între factori în funcție de gen	248
VI.5.3.2. Comparația scorurilor între factori în funcție de vârstă	249
VI.5.3.3. Comparația scorurilor între factori în funcție de studii	250
VI.5.3.4. Comparația scorurilor între factori în funcție de rezidență	251
VI.5.4 - Structurarea atitudinii respondenților față de emigrație	252
VI.5.5. Efectul variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, rezidență) asupra: percepției motivelor de emigrare, percepției motivelor de renunțare la emigrare, atitudinii față de emigrație (studiu inferențial)	255
VI.5.5.1. Efectul genului asupra percepției motivelor de emigrare	256
VI.5.5.2. Efectul genului asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare	256

VI.5.5.3. <i>Efectul genului asupra atitudinii față de emigrație</i>	258
VI.5.5.4. <i>Efectul mediului de rezidență asupra motivelor de emigrare</i>	260
VI.5.5.5. <i>Efectul mediului de rezidență asupra motivelor de renunțare la emigrare</i>	261
VI.5.5.6. <i>Efectul mediului de rezidență asupra atitudinii față de emigrație</i>	263
VI.5.5.7. <i>Efectul vârstei asupra percepției motivelor de emigrare</i>	264
VI.5.5.8. <i>Efectul vârstei asupra motivelor de renunțare la emigrare</i>	266
VI.5.5.9. <i>Efectul vârstei asupra atitudinii față de emigrație</i>	267
VI.5.5.10. <i>Efectul studiilor asupra percepției motivelor de emigrare</i>	269
VI.5.5.11. <i>Efectul studiilor asupra motivelor de renunțare la emigrare</i>	270
VI.5.5.12. <i>Efectul studiilor asupra atitudinii față de emigrație</i>	272
VI.5.5.13. <i>Efectele interacțiunii dintre variabilele demografice și percepția motivelor de emigrare, percepția motivelor de renunțare la emigrare și atitudinea față de emigrație</i>	275
a) <i>Efectele interacțiunii dintre gen, vârstă și rezidență asupra percepției motivelor de emigrare, asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare și asupra atitudinii față de emigrare</i>	275
b) <i>Efectele interacțiunii dintre gen, vârstă, studii asupra percepției motivelor de emigrare, asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare și asupra atitudinii față de emigrare</i>	277
VI.5.6. <i>Relația dintre orientările valorice și percepția motivelor de emigrare, percepția motivelor de renunțare la emigrare, atitudinea față de emigrație (studiu corelațional)</i>	280
VI.5.6.1. <i>Ierarhia orientărilor valorice și influența variabilelor demografice asupra lor</i>	280
VI.5.6.2. <i>Corelații dintre orientările valorice și percepția motivelor de emigrare</i>	285
VI.5.6.3. <i>Corelații dintre orientările valorice și percepția motivelor de renunțare la emigrare</i>	286
VI.5.6.4. <i>Corelații dintre orientările valorice și atitudinea față de emigrare</i>	287
VI.5.7. <i>Efectul satisfacției în viață asupra percepției motivelor de emigrare, percepției motivelor de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație (studiu inferențial)</i>	290
VI.5.7.1. <i>Efectul satisfacției în viață asupra percepției motivației de emigrare</i>	290
VI.5.7.2. <i>Efectul satisfacției în viață asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare</i>	291
VI.5.7.3. <i>Efectul satisfacției în viață asupra atitudinii față de emigrare</i>	292
Discuții finale	295
Concluzii generale și direcții de cercetare viitoare	297
Bibliografie	306
Anexe	320
Anexa nr. 1 Grila de observație	320
Anexa nr. 2 Ghidul de interviu	320

Anexa nr. 3	Scala locului controlului	323
Anexa nr. 4	Motive pentru care românii aleg să emigreze	325
Anexa nr. 5	Motive pentru care românii renunță la emigrare	325
Anexa nr. 6	Diferențiatorul semantic – personalitatea emigrantului	326
Anexa nr. 7	Scala de măsurare a atitudinilor față de emigrație	327
Anexa nr. 8	Fidelitatea scalei orientărilor valorice	328
Anexa nr. 9	Scala orientărilor valorice individuale	328
Anexa nr. 10	Media scorului total la satisfacția în viață	329
Anexa nr. 11	Scala satisfacției în viață	330
Anexa nr. 12	Măsurarea coeficientului KMO și testul de sfericitate Bartlett	330
Anexa nr. 13	Matricea de transformare a componentelor	331
Anexa nr. 14	t-Test Diferența dintre mediile obținute de bărbați și femei pentru cei trei factori	331
Anexa nr. 15	Testele Post Hoc pentru factori în funcție de vârstă	332
Anexa nr. 16	Testele de contrast pentru factori în funcție de vârstă	333
Anexa nr. 17	Analiză descriptivă factori în funcție de studii	334
Anexa nr. 18	Omogenitatea varianței pentru cei trei factori în funcție de studii	334
Anexa nr. 19	Oneway ANOVA pentru cei trei factori în funcție de studii	334
Anexa nr. 20	t-Test pentru cei trei factori în funcție de rezidență	335
Anexa nr. 21	t-Test Motive de emigrare în funcție de gen	335
Anexa nr. 22	t-Test Motive de renunțare la emigrare în funcție de gen	335
Anexa nr. 23	t-Test Atitudini față de emigrare în funcție de gen	337
Anexa nr. 24	t-Test Efectul mediului de rezidență asupra motivelor de emigrare	338
Anexa nr. 25	t-Test Efectul mediului de rezidență asupra motivelor de emigrare	339
Anexa nr. 26	t-Test Efectul mediului de rezidență asupra atitudinii față de emigrație	340
Anexa nr. 27	Testele Post Hoc Efectul vârstei asupra motivelor de emigrare	340
Anexa nr. 28	Testele Post Hoc Efectul vârstei asupra motivelor de emigrare	342
Anexa nr. 29	Analiză descriptivă atitudini față de emigrație în funcție de vârstă	343
Anexa nr. 30	Oneway ANOVA pentru atitudinile față de emigrare în funcție de vârstă	344
Anexa nr. 31	Testele Post Hoc Efectul vârstei asupra atitudinilor față de emigrare	345
Anexa nr. 32	Analiză descriptivă motive de emigrare în funcție de studii	346
Anexa nr. 33	Oneway ANOVA pentru motivele de emigrare în funcție de studii	347
Anexa nr. 34	Testele Post Hoc Efectul studiilor asupra motivelor de emigrare	348
Anexa nr. 35	Analiză descriptivă motive de renunțare la emigrare în funcție de studii	349

Anexa nr. 36 Oneway ANOVA pentru motivele de renunțare la emigrare în funcție de studii	350
Anexa nr. 37 Testele Post Hoc Efectul studiilor asupra motivelor de renunțare la emigrare	351
Anexa nr. 38 Efectele interacțiunii variabilelor gen, vârstă, rezidență asupra percepției motivelor de emigrare	352
Anexa nr. 39 Efectele interacțiunii variabilelor gen, vârstă, rezidență asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare	355
Anexa nr. 40 Efectele interacțiunii variabilelor gen, vârstă, rezidență asupra atitudinii față de emigrare	358
Anexa nr. 41 Efectele interacțiunii dintre variabilele gen, vârstă, studii asupra percepției motivelor de emigrare	364
Anexa nr. 42 Efectele interacțiunii dintre variabilele gen, vârstă, studii asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare	365
Anexa nr. 43 Efectele interacțiunii dintre variabilele demografice asupra atitudinii față de emigrare	375

CUVINTE CHEIE: orientări valorice, dezvoltare personală, emigranți români, atitudini față de emigrație, satisfacția în viață, strategii de aculturație, traiectoria vieții

INTRODUCERE

Lucrarea de față studiază, în principal, orientările valorice și dezvoltarea personală a românilor din țară și din afara ei. Am ales această temă complexă de cercetare din motive de natură practică și teoretică. Importanța unei asemenea teme derivă din implicațiile majore pe care structurarea unui sistem dezirabil de valori îl are atât în plan macrosocial (generații de tineri care întâmpină dificultăți reale în inserția socială și profesională) cât și în plan microsociale (imagine de sine negativă, subevaluare a potențialului biopsihic propriu, slabă capacitate de autocunoaștere, metacogniție, lipsa conturării unei perspective clare de viață, de unde o motivare scăzută pentru activitatea de pregătire socioprofesională în general). Odată achiziționate și acceptate de individ, valorile reprezintă repere ale comportamentului psihosocial, propulsând și orientând întreaga energie psihică în împlinirea aspirațiilor la nivel intra- și interpersonal, aducând un puternic sentiment de satisfacție în viață.

Pe de altă parte, fenomenul emigrației a oferit nota de particularitate de care teza avea nevoie pentru a căpăta identitate proprie. Emigrația și mecanismele sale reprezintă o temă de mare actualitate, în context național sau internațional. Astăzi, se pare că emigrarea a devenit pentru români mai mult o strategie de viață. Motivați în special de un trai mai bun ca cel din țara de origine, românii își construiesc strategii pentru sine și familie.

Complexitatea temei supusă cercetării, multitudinea și diversitatea variabilelor luate în studiu au necesitat structurarea demersului teoretic și metodologic-investigativ în două părți distincte. Astfel, prima parte include coordonate de natură teoretică ce vizează: orientările valorice (primul capitol), dezvoltarea personală (capitolul al doilea), emigranții români în Danemarca (al treilea capitol). A doua parte include contribuțiile proprii aplicative. În acest sens, capitolul patru abordează coordonatele metodologice generale, în timp ce capitolul cinci studiază orientările valorice și dezvoltarea personală în rândul emigranților români. În cele din urmă, ultimul capitol cercetează orientările valorice, dezvoltarea personală și percepția emigrării, din perspectiva românilor rămași în țară.

CAPITOLUL I. ORIENTĂRI VALORICE

Acest prim capitol teoretic prezintă: delimitările conceptuale și definițiile semnificative ale termenilor, caracteristicile valorilor, taxonomia acestora, factorii favorizanți în formarea valorilor, stadiile și mecanismele de internalizare a valorilor, transformările ce au loc la nivelul valorilor individuale, direcțiile reprezentative în studiul valorilor din spațiul internațional și românesc, direcții de dezvoltare a demersului propriu de cercetare.

Definiția noastră oferită orientărilor valorice individuale este: *orientările valorice reprezintă alegerile unei persoane privind pluralitățile de valori, ce se grupează în categorii organizate și generalizate și care influențează persoana la nivel atitudinal și comportamental*. Desigur, alegerile se realizează la nivel inconștient (pe parcursul copilăriei) și conștient (la maturitate).

Schimbările sociale radicale din Europa Centrală și de Est au antrenat modificări de substanță în mentalitatea populațiilor, inclusiv a tinerilor. Preocuparea pentru studiul personalității (a sinelui, identității sociale, mentalităților, valorilor) în condițiile tranziției la economia de piață este dominantă în psihosociologia din fostele țări cu economie centralizată, remarca S. Chelcea (1994, p. 100). Astfel, în ultimii 15 ani, în societatea românească a apărut o generație de tineri pentru care revoluția și idealurile sale fac parte dintr-o istorie care nu le aparține. Acești tineri sunt, la nivel valoric, produsul unei societăți în tranziție, anomice, iar singurul mod de viață cunoscut are la bază schimbarea. În anumite medii sociale, o parte dintre ei au preluat valorile părinților și ale mediului social al acestora. Majoritatea însă încearcă să își găsească propriul drum, propria strategie de viață, care să conducă către o adaptare performantă la mediul dinamic în care trăiesc. Acesta este unul dintre motivele pentru care ne-am oprit asupra tinerilor cu vârste cuprinse între 20-28 ani. În această perioadă, tinerii sunt cu adevărat preocupați de pregătirea profesională, de statutul lor în societatea-gazdă, neglijând preocupările de tatonare identitară, specifice adolescenței. Cu toate că fiecare societate sau etnie în parte tinde să își păstreze identitatea și să-și perpetueze în timp valorile și normele principale, multe valori se schimbă, iar modul în care fiecare individ al unei societăți absoarbe și prelucrează interior tendințele axiologice din exterior reprezintă un act complicat și intim totodată.

Pe baza prezentării și analizei, fie și succinte, a unor valoroase experiențe dezvoltate în spațiul românesc și internațional pe problematica supusă cercetării, se desprind direcții comune dar și unele aspecte divergente:

- ❑ Constatăm că mai toți autorii citați apreciază complexitatea personalității umane, a subsistemelor acesteia și încearcă să dezvolte noi cercetări privind demersul construcției / autoconstrucției sale;
- ❑ Am remarcat ponderea însemnată pe care o ocupă direcțiile de cercetare centrate pe abordarea sistemică a personalității, pe evidențierea interacțiunilor, atât la nivelul fiecărui subsistem cât și la nivelul personalității în ansamblul său;
- ❑ Acest fapt a generat multiple direcții de investigație (asupra problematicii Sine-lui, Eu-lui, cunoașterii de sine, asupra subsistemului orientativ al personalității în corelație cu studiul valorilor), propunând și validând noi metode și tehnici de cercetare în domeniu;

- ❑ Pe de altă parte, aceasta a generat moduri variate de abordare a aceleiași probleme, din perspective diferite, făcând dificilă investigarea deplină și aprofundată a fiecărui aspect vizat; Uneori, abordarea subsistemului orientativ al personalității se realizează doar parțial, eludându-se aspecte definitorii privind articularea acestuia cu structura de ansamblu a personalității și cu perspectiva de dezvoltare a acesteia;
- ❑ Astfel, divergențe întâlnim cu deosebire în planul delimitărilor conceptuale, în abordarea de pe poziții contradictorii ale aceluiași aspect, pluralitatea planurilor de analiză și a cadrelor de referință adoptate (problematika Eu-lui, dimensiunile acestuia, etapele devenirii Eu-lui, conceptele de „valoare” și noțiunile sale conexe ș.a.);
- ❑ Primul obstacol în definirea și analiza valorilor este legat de caracterul polisemantic al termenului (caracteristică intrinsecă și indispensabilă a obiectelor, faptelor, principiilor; însușirea unor lucruri, fapte, idei, fenomene de a corespunde necesităților sociale și idealurilor generate de acestea ș.a.);
- ❑ Majoritatea teoreticienilor acordă un rol esențial abordării din perspectivă psihologică a Sine-lui și a cunoașterii de sine în orientarea axiologică și dezvoltarea personală a subiectului uman, apreciind că aceasta este un proces individual complex, ce suportă puternice condiționări și influențe din partea mediului și educației;
- ❑ Întâlnim un consens în articularea cunoașterii de sine cu celelalte fenomene complementare precum: percepția de sine, reprezentarea de sine, imaginea de sine, în demersul de conturare coerentă și unitară a profilului psihosocial al individului;
- ❑ De asemenea, întâlnim direcții comune în abordarea Eu-lui ca nucleu central al personalității și în evidențierea dinamicii dezvoltării acestuia de-a lungul ontogenezei (etape, dimensiuni, fațete, factori favorizanți);
- ❑ Remarcăm preocuparea pentru abordarea din perspectivă psihologică a studiului valorilor, a genezei, naturii și funcționalității lor la nivel macrosocial și individual;
- ❑ Este evidentă tendința de articulare a dimensiunii psiho-individuale și psihosociale în analiza problematicii axiologice, în corelarea valorii cu atitudinea și aprofundarea relației dinamice dintre acestea de-a lungul socializării, enculturației, aculturației;
- ❑ În general, putem identifica două moduri de concepere și abordare a ansamblului valorilor individuale:
  - a. ca set de valori - între valori nu există interdependențe de nivelul celor sistemice;
  - b. ca sistem de valori (valorile structurându-se în sisteme ierarhizate, complexe, contradictorii și dinamice);

- ❑ Majoritatea studiilor sunt centrate pe evidențierea rolului factorilor endogeni și exogeni în constituirea sistemelor valorice individuale, pe interacțiunea acestora de-a lungul etapelor ontogenetice, pe evidențierea mecanismelor și a factorilor favorizanți acestui proces;
- ❑ Divergențe întâlnim în abordarea din perspective diferite a contribuției acestor factori și a ponderii pe care aceștia o au în structurarea și internalizarea sistemului axiologic;
- ❑ La nivelul modelelor prezentate și analizate identificăm puncte comune (valorile recunoscute universal, mecanisme de structurare a acestora) dar și diferențieri, cu deosebire la nivelul instrumentarului metodologic utilizat, prin aceasta contribuind, de fapt, la îmbogățirea și diversificarea posibilităților de cercetare empirică a domeniului de interes;
- ❑ Majoritatea autorilor sunt de acord că este mai potrivit să vorbim de o configurație de valori sau un sistem de valori și mai puțin de valori singulare; sistemul de valori are caracteristici specifice oricărui sistem, astfel că pot exista valori care sunt prioritare la un anumit moment, tot așa cum există o ierarhie a valorilor;
- ❑ Valorile sunt transmise prin mecanismele educației și socializării, fiind asimilate și interiorizate de indivizi; ele dobândesc astfel un caracter normativ și intră în structura mentalităților și convingerilor noastre, de unde acționează ca repere și criterii de orientare a comportamentelor și acțiunilor;
- ❑ Schimbarea valorilor reprezintă un proces continuu dar de durată; multe valori dispar după un timp, pentru ca altele noi să le ia locul, așa cum valorile pierdute odată pot reînvia; membrii unei colectivități, comunități ori societăți sunt direct responsabili de transformarea, conservarea și transmiterea intergenerațională a valorilor.

CAPITOLUL II. DEZVOLTAREA PERSONALĂ

Capitolul secund pune accent pe următoarele aspecte: semnificațiile conceptului analizat, factorii care influențează dezvoltarea personală, studiile importante realizate în spațiul național și în afara sa, direcții ale demersului propriu de cercetare.

Satisfacția cu viața se referă la un proces de judecare, în care indivizii își evaluează calitatea vieții pe baza unui set unic și propriu de criterii. Prin urmare, *satisfacția vieții este judecarea conștientă cognitivă a vieții proprii, în care criteriile de evaluare depind de persoana în cauză*. Aceste criterii diferă de la persoană la persoană, chiar dacă există anumite „standarde sociale”, precum sănătatea și succesul. De altfel, indivizii umani pot avea diferite standarde pentru succes, în diferite arii ale vieții. Iată de ce este necesar a evalua evaluarea globală individuală a vieții decât satisfacția persoanei cu domenii specifice. În orice caz, aceasta este strategia adoptată de autorii Scalei Satisfacției cu Viața (Diener et al., 1985), la care subscriem prin cercetarea noastră. Scala a fost construită pentru evaluarea satisfacției în viață per ansamblu. Dezvoltarea personală este dificil de evaluat, însă această scală simplă poate măsura satisfacția vieții în general a respondenților. Itemii scalei sunt mai degrabă globali decât specifici, permițând respondenților să cântărească domenii ale vieții lor în termenii valorilor proprii. Printre avantaje menționăm că scala are o stabilitate temporală moderată, ceea ce îi conferă o consistență pe termen lung a satisfacției cu viața de-a lungul timpului. Instrumentul este deja tradus în câteva limbi (franceză, olandeză, rusă, coreeană, ebraică, chineză ș.a.). În spațiul românesc, cunoaștem doi autori din două centre universitare diferite care au validat scala: lector univ. dr. Daniela Muntele Hendreș (Universitatea “Al.I. Cuza” din Iași) și lector univ. dr. Mihai Marian (Universitatea din Oradea). Cât privește limitele sale, scala nu măsoară toate aspectele bunăstării subiective, ci este un instrument ce intenționează a evalua componenta cognitivă mai degrabă decât cea afectivă a bunăstării subiective.

Persoana adultă se presupune că și-a găsit propria identitate și intimitate, tinzând spre autodezvoltare. Iată de ce ne-am oprit atenția asupra persoanelor adulte. Extinzând, putem afirma că *orientările valorice în viață, dacă sunt conforme cu natura autentică a oamenilor, pot conduce la dezvoltarea lor personală*. Identitatea personală conduce la dezvoltare personală, la realizarea sinelui, la punerea sa în practică. Identitatea de sine devine un permanent proiect reflexiv, o narare a propriei deveniri, iată un alt motiv pentru care am optat pentru interviul narativ. Deoarece nu există un model ori înțeles universal al vieții potrivit, fiecare persoană trebuie să creeze acest înțeles pentru sine. Sensul vieții (meaning of life) poate însemna orientarea în viață, deci orientările valorice. Dacă o persoană vede sensul vieții în religie ori

credință, atunci se va orienta în viață după propriile perceptive morale. Identitatea de sine presupune un sens al vieții pentru individ, fiind în fond un indicator al stării de bine.

Trebuie să se țină cont și de realitatea că succesele ori eșecurile pe care oamenii le experimentează ori înregistrează în unele domenii ale vieții sunt strâns legate de modurile în care ei au învățat să se vadă pe sine și relațiile cu ceilalți. Românii din cercetarea noastră au găsit soluția în Danemarca. Ei sunt indivizi cu un sine reflexiv, motivați să încerce și să reușească. Libertatea personală dar și libertatea de exprimare intimă, familia, profesia, viața socială, religia, partea materială – iată orientări pe care românii le-au urmat. Anumite valori devin primordiale în anumite etape ale vieții. Fiecare orientare distinctă cu momentul său conduc către identificarea și dezvoltarea unei laturi intime a personalității, care altfel nu ar fi cunoscută. Astfel, cunoașterea de sine și dezvoltarea personală devin un proiect derulat pe parcursul vieții întregi.

Modificările ce apar în plan psihosocial sunt traduse prin comportamentul adoptat în societate, prin atitudinile arborate. Pare greu de crezut că asemenea modificări la nivel cognitiv-comportamental se pot ivi, însă suntem cu toții martorii acestui fenomen uluitor. Fiecare persoană are ritmul propriu de descoperire, identificare și afirmare, dezvoltare în general, iar acest ritm trebuie respectat de către familie, școală, societate. Îndrăznim să afirmăm că respectarea acestei condiții va duce în final către o societate normală și dezvoltată. În orice caz, persoana este un procesor al informației sociale, prin urmare responsabilitatea societății este imensă. Orice societate își are, până la urmă, indivizii pe care îi merită. Pentru a ajunge la dezvoltare personală reală, indivizii trebuie să fie în acord cu ei înșiși. Să se accepte așa cum sunt. Oricum, există un principiu în psihologie: starea de bine a unei persoane depinde de distanța percepută dintre aspirațiile sale și realitate. *A fi* înseamnă a avea identitate de sine, *a dori* – a avea o motivație puternică și *a face* – a urmări dezvoltarea personală.

Nu trebuie omis faptul că oamenii își creează scenariul și traiectoria evolutivă în viață. *Anthony Giddens* în cartea sa “Modernitate și identitate de sine” și *Stephen Frosh* în “Criza identității: Modernitate, psihoanaliză și sinele”, văd **sinele ca un proiect reflexiv**. *Nu suntem ceea ce suntem, ci ceea ce facem din noi* (Giddens, 1991, p.76). De asemenea, identitatea de sine nu este ceva ce este pur și simplu dat, ca rezultat al continuităților sistemului de acțiune al individului, ci ceva ce trebuie să fie creat permanent și susținut în activitățile reflexive ale individului (*ibidem*). În modernitate, sinele reflexiv caută stăpânire peste mediul social și de fapt folosește relațiile sociale și contextele sociale pentru a fortifica și impulsiona stăpânirea de sine – acesta este *proiectul reflexiv al sinelui*, pe care Giddens îl consideră drept esență a vieții sociale în modernitate. Un proiect îndeplinit al sinelui este posibil cu ajutorul experților (terapeuți, educatori, doctori, psihologi, profesori universitari și consilieri). Aceștia conduc către o

îmbunătățire permanentă a sinelui, împuternicire personală și promovarea unei conștientizări de sine în privința stilurilor de viață, corpurilor, identităților, relațiilor ș.a. indivizilor. Confruntat cu dileme reale de existență, individul de astăzi este pus în postura de a alege între diferitele stiluri de viață atât de des mediatizate, construindu-și și conservându-și o identitate de sine prin reflexivitate. El încearcă să își păstreze o biografie narativă integrată prin *planificarea coerentă a vieții*. Este dorința de a prezenta o viață cursivă, logică, încheată și presărată cu povești cu sens. De altfel, este și credința noastră că înțelegerea de sine este un proces ce se derulează de-a lungul vieții întregi, în mod continuu. Indivizii care nu se cunosc intim nici nu își știu nevoile, prin urmare nici nu au cum să le satisfacă. Iată oamenii cu adevărat nefericiți, vulnerabili, ușor de corupt. Asemenea oameni, necunoscându-se pe sine, nu au cum să îi cunoască pe ceilalți. Și Alfred Adler afirma că lucrul cel mai greu pentru om este acela de a se cunoaște pe sine însuși și de a se schimba (1996[1966], p. 47).

Referindu-ne la obiectivele cercetării de față, accentuăm faptul că vorbim de două societăți diametral opuse: o țară din Europa de Est, religie ortodoxă și o țară scandinavă din vestul Europei, religie protestantă. Sistem politic diferit, valori emancipative în vest cât și democrație efectivă plus dezvoltare socio-economică. Suntem conștienți că nu putem avea acces la datele din trecutul sau din viitorul participanților, acest fapt fiind posibil doar în cadrul unui studiu longitudinal. Putem doar evalua satisfacția generală cu viața de până acum. Danezii înregistrează scoruri ridicate în ceea ce privește starea de bine subiectivă, în timp ce nativii din România au un nivel scăzut de SBS. Oricum, în ambele cazuri cei mai fervenți agenți de transmitere a SBS de-a lungul timpului și spațiului sunt probabil familia și alte rețele sociale. Cu toate acestea, oamenii nu sunt legați de un anumit nivel de fericire datorită culturii lor. Familia, prietenii, statusul financiar, mediul de muncă, educația și condițiile economice și politice dintr-o țară, influențează SBS, ori toate acestea pot fi influențate de către individ. Cultura poate furniza o parte din bunăstarea oamenilor, un fundament al SBS. În primul studiu pilot, *suntem interesați de dezvoltarea personală a emigranților români din Danemarca, înțelegând prin aceasta satisfacția cu viața actuală a acestora și integrarea lor în noua societate*. Motive diferite pentru două generații diferite de migranți pot conduce spre satisfacția în viață în general și cu satisfacția vieții actuale în particular. În cel de al doilea studiu, este vizată dezvoltarea personală a românilor rămași în țară, înțelegând prin aceasta nivelul de satisfacție în viață.

CAPITOLUL III. EMIGRANȚI ROMÂNI ÎN DANEMARCA

Capitolul abordează fenomenul complex al emigrației, delimitând definițiile și tipologiile celor ce emigrează, identificând unele motive ale emigrării, sau prezentând procesul aculturației cu toate strategiile și implicațiile sale. Nu în ultimul rând, în această parte sunt prezentate date interesante despre identitatea socio-culturală, despre spațiul românesc și despre contextul danez.

Migrația poate fi definită ca o mobilitate geografică a persoanelor care se mută de pe un teritoriu pe altul, dintr-o țară în alta, singuri, în grupuri sau în masă, părăsindu-și temporar sau definitiv domiciliul. Din perspectiva relației plecarea - sosire, se poate vorbi de aceste două categorii de migranți:

- *Emigranți*: sunt acele persoane care își părăsesc țara natală pentru a se stabili într-o altă țară. Denumirea aceasta este dată din perspectiva populației de care au aparținut până în momentul migrării. Emigrarea are sensul de „ieșire”, de părăsire a unei populații, exprimă acțiunea de a părăsi o țară, definit sau temporar. Din perspectiva populației românești, vom vorbi totdeauna de emigranții români.
- *Imigranți*: sunt acele persoane care și-au părăsit țara de origine, temporar ori permanent, pentru a se stabili într-o țară străină. Sunt numiți așa din perspectiva populației care le-a primit. Astfel s-ar putea vorbi, de exemplu din punctul de vedere al danezilor, de imigranții români din Danemarca. Pe parcursul etapei de documentare am întâlnit foarte puține studii realizate cu imigranții români.

Aculturația reprezintă *procesul dual al schimbărilor culturale și psihologice, ce au loc ca rezultat al contactului dintre două sau mai multe grupuri culturale și membrii acestora*. Implicațiile aculturației la nivel de grup sunt prezentate clar de J. Berry. În primul rând, apar *schimbări fizice*, ce includ o locație nouă, o altă locuință, dar și *schimbări biologice* (un nou stil nutrițional, alte boli). În al treilea rând, *transformările politice* de regulă conduc grupurile non-dominante sub un anumit grad de control și pot implica pierderi ale autonomiei. În al patrulea rând, *schimbările economice* pot îndepărta oamenii de la stiluri tradiționale către noi forme de angajare. În al cincilea rând, se ivesc *schimbările culturale*, care includ alterarea culturii originare, aceasta fiind înlocuită de aspecte lingvistice, religioase, educaționale ori tehnice noi. Nu în ultimul rând, apar *transformări sociale*, la nivel de relații inter-grupuri și inter-personale (*apud Berry, 1992, p.70*).

Transformările din noua societate sunt resimțite la nivelul întregii comunități de imigranți. Cu atât mai intense sunt schimbările acestea la nivel individual. Valorile, convingerile, atitudinile individului sunt puse la încercare prin inserarea acestuia într-un nou context socio-

cultural. Identitatea personală și cea etnică suferă reale transformări. La nivel individual apar frecvente probleme sociale și psihologice. Acestea sunt denumite generic **stres aculturativ** (Berry et al., 1987), cu referire specială la consecințele psihologice, sociale și de sănătate ce decurg în urma aculturației. Convingerea noastră este că așteptările exagerate ale actorilor acestui proces complex pot conduce către disfuncții la nivel psihologic. O cunoaștere pertinentă de sine alături de așteptări realiste nu pot conduce decât la o stare normală, de echilibru psihologic. Desigur, șocul cultural reprezintă o experiență personală profundă și nu afectează oamenii în același mod ori cu aceeași intensitate. O intensitate crescută poate conduce lejer către un stres aculturativ. Am putea afirma că: stresul aculturativ este un proces format din mai multe evenimente; poate lua loc simultan la nivele diferite; devine mai slab sau mai puternic în funcție de modalitatea de adaptare pe care individul o aplică; poate conduce către transformări radicale ale indivizilor. Inconsistența și conflictele între diferite strategii de aculturație reprezintă pentru individ și situația sa de emigrant o sursă de dificultăți numeroase. În mod obișnuit, dacă procesul de aculturație pune probleme noului venit se observă un stres de aculturație. Legile societății de primire încearcă prin diferite mijloace să evite cit mai mult stresul de aculturație. Aceasta nu duce desigur în mod automat la excluderea totală a prejudecăților discriminărilor și stigmatizării. Există desigur un cadru legal de combatere a lor. În țările naționale europene, statul apără cultura națională și, în principiu, străinii sunt fie separați, fie asimilați. Persoanele cu o instrucție mai ridicată sunt mai puțin stresate, ele fiind mai bine pregătite, școala formându-le pentru o lume mai modernă unde au mai multe facilități intelectuale și economice - însușirea limbii este mai facilă, oferindu-le acces la prieteni, contacte și informații. Atitudinea față de aculturație, ca factor personal, poate genera și amplifica stresul. Persoanele care refuză integrarea și tind să se marginalizeze sau să se separe sunt mai stresate. În cercetarea noastră am urmărit, printre alte obiective, și evidențierea strategiilor aculturative pe care imigranții români din Danemarca le-au adoptat (vezi Dumitriu, I.C., 2006, pp. 176-187).

Conceptul de *strategii ale aculturației* a fost introdus de Berry (1997) ca o extindere a conceptului anterior de „atitudini ale aculturației” (Berry, 1980). Ideea de a combina strategiile de integrare ale nativilor și imigranților vine de la Bourhis et al. (1997). Iată care sunt strategiile integrării din perspectiva nativilor: *incluziunea* (acord mutual și adaptare bilaterală ce rezultă într-o cultură comună cu puțină diversitate), *pluralismul* (necesită înțelegere mutuală și acceptarea diversității culturale), *asimilarea* (solicită imigranților neglijarea culturii de origine și preluarea normelor și practicilor nativilor), *segregarea* (imigranții își pot menține cultura însă sunt priviți ca fiind inferiori), *asimilarea coercitivă* (nativii nu recunosc dreptul imigranților de a exista ca grup cultural distinct), *curățarea etnică* (cel mai violent și radical tratament pe care îl

pot aplica nativii imigranților, precum uciderea sau terorizarea), marginalizarea (conduce la deprivarea imigranților de dreptul de a forma un grup cultural distinct, considerându-i inferiori, deci neincluzându-i în nici unul dintre cele două grupuri), *individualismul* (recunoașterea diversității indivizilor, fără a-i conecta de o cultură anume).

Cât privește strategiile integrării din perspectiva imigranților, acestea sunt: *pluralismul* (societate multiculturală), *incluziunea* (ambele culturi converg în una nouă), *segregarea* (nativii neagă incorporarea egală și recunoașterea culturală a grupurilor de imigranți), *individualismul* (imigranții își declară autonomia), *asimilarea* (recunoașterea puterii diferențelor dintre imigrant și nativi) și *marginalizarea* (atunci când nativii nu vor să recunoască faptul că imigranții pot scăpa de cultura lor de origine).

În general, în constelația motivațională putem distinge factori de moment și vectori de durată. Ne interesează în special vectorii de durată în această cercetare. În studiul pilot realizat în Danemarca am luat ca reper motivele reale ale lui Hans Thomaе, modificate și adaptate ulterior de A. Cosmovici. La sosirea în Danemarca, românii (ca orice alți imigranți) sunt confrunțați cu situații sociale caracterizate de relații anonime și comercializate. Prin contrast, în România (țara de origine), ei erau integrați în structuri familiale solide, patern-uri de conduită în societate și responsabilități specifice. *Șocul cultural* generează probleme de orientare, identitate și socializare, determinând o parte dintre ei să se retragă din societate, să se izoleze. Alții, dimpotrivă, sunt indivizi extrem de realizați.

CAPITOLUL IV. COORDONATE METODOLOGICE GENERALE

Capitolul al IV-lea face trecerea către partea aplicativă a lucrării de față. Sunt aduse aici argumente pentru alegerea unei cercetări mixte (calitative și cantitative) și sunt prezentate metodele pentru care am optat în cele două studii.

În studiile privind cercetarea în științele socio-umane, o pondere însemnată este acordată distincției dintre cercetările cantitative și cele calitative. Cercetarea calitativă se preocupă de explicarea fenomenelor sociale, încercând să ne ajute să înțelegem lumea în care trăim și de ce lucrurile sunt așa cum sunt. Cercetarea calitativă se preocupă de găsirea de răspunsuri la întrebări care încep cu: De ce? Cum? În ce fel? Cercetarea cantitativă, pe de altă parte, este mai degrabă preocupată de întrebări despre: Cât de mult? Cât de mulți? În ce măsură? Cercetarea calitativă este specific contextuală, inductivă, rolul cercetătorului fiind de incluziune în situație. Astfel, se realizează o interpretare holistică. În fond, cercetarea calitativă este realizată cu scopul înțelegerii fenomenelor sociale. Pe de altă parte, cercetarea cantitativă se realizează cu scopul de a determina relații, efecte și cauze, fiind interesată mai degrabă de generalizări eliberate de context. Cercetătorii cantitativiști caută să se focalizeze asupra variabilelor individuale. Ei separă fapte și valori. Datorită naturii sale deductive, cercetarea cantitativă tinde să fie bazată pe teorie, să testeze o teorie. Folosind cifre și metode statistice, cercetările cantitative se bazează pe măsurarea numerică a unor aspecte specifice ale fenomenelor studiate. Pe baza cazurilor particulare se abstractizează cu scopul testării ipotezelor cauzale sau în ideea obținerii de descrieri generale. Prin urmare, abordarea calitativă se bazează pe descrieri narative, pe când cea cantitativă – pe rezultate statistice.

Metodele folosite pentru cele două studii au fost: observația participativă, interviul semistructurat, studiul de caz, analiza motivelor, diferențiatorul semantic, ancheta pe bază de chestionar. Varietatea acestor metode și diversitatea abordărilor asigură o mai mare rigurozitate științifică a cercetării de față. Lipsa instrumentelor de analiză a fenomenului emigrării, având drept variabile independente orientările valorice și nivelul de dezvoltare personală a participanților, a fost o provocare în plus pentru realizarea unei cercetări științifice originale.

CAPITOLUL V. ORIENTĂRI VALORICE ȘI DEZVOLTAREA PERSONALĂ ÎN RÂNDUL EMIGRANȚILOR ROMÂNI

Această primă cercetare s-a derulat în Danemarca pe parcursul anului 2006, în urma câștigării unei burse doctorale la Universitatea din Aalborg. Datele au fost colectate pe parcursul lunilor martie, aprilie, mai și iunie ale anului 2006. Fiind vorba de un studiu pilot constatativ, nu am luat în calcul variabile sau ipoteze.

Obiectivul general – identificarea orientărilor valorice și a nivelului de dezvoltare personală în rândul emigranților români din Danemarca. Obs. Am înțeles prin *dezvoltare personală* – un grad ridicat de satisfacție a vieții alături de strategia aculturativă de integrare.

Etape (obiective specifice)

1. Identificarea motivelor care au condus către emigrarea românilor în Danemarca;
2. Identificarea valorilor după care s-au orientat în viață participanții la cercetare;
3. Gruparea în categorii tematice a orientărilor valorice identificate anterior;
4. Evaluarea locului controlului respondenților;
5. Stabilirea semnificațiilor acordate de emigranți conceptului de „dezvoltare personală”;
6. Identificarea strategiilor de aculturație ale participanților;
7. Evaluarea nivelului de satisfacție în viață a respondenților;
8. Stabilirea posibilelor asocieri între orientările valorice, locul controlului și dezvoltarea personală a emigranților români din Danemarca (studii de caz).

Participanți

Cercetarea de față este un studiu pilot privind orientările valorice în viață și dezvoltarea personală a unui număr de **37** emigranți români ce au sosit în Danemarca în două perioade diferite (15 au venit înainte de decembrie '89 și 22 au venit după '90).

Metode

În cadrul acestei prime cercetări, am utilizat ca metode: observația participativă, interviul semi-structurat, ancheta pe bază de chestionar și studiul de caz.

Instrumente

Deoarece valorile nu pot fi direct observate, o cercetare exclusiv cantitativă în acest demers a fost exclusă din start. Au fost folosite ca instrumente de lucru specifice metodelor

cercetării - grila de observație, ghidul de interviu, scale (scala locului controlului, scala satisfacției în viață), rapoarte pentru studiul de caz.

Procedura

Tehnica de colectare a datelor a implicat derularea unor interviuri cu 37 de emigranți români în diverse regiuni ale Danemarcei. Realizarea interviurilor a fost structurată în câteva etape: o introducere (scopul proiectului, reguli de confidențialitate), date personale (vârstă, locul nașterii, profesia, nivelul educației), momente decisive în viață, motive ce au condus la părăsirea țării de origine (părinți sau alte persoane, statut economic, motive politice), așteptări și impresii legate de țara gazdă, distanța culturală (limbă, religie), evoluție, viața de familie, statut profesional, timp liber, personalitate (locul controlului, flexibilitate, status emoțional), așteptări pentru viitor etc. Ghidul de interviu include întrebări principale legate de toate aceste teme, însă respondenții au avut posibilitatea de a decide strategia proprie de prezentare. Cu toate acestea, ne-am asigurat că au fost parcurse toate secvențele incluse în interviu, uneori fiind nevoiți să intervenim prin întrebări ajutătoare ori completări de situații.

Rezultate și discuții

1. Identificarea motivelor care au condus către emigrarea românilor în Danemarca

Centralizând motivele expuse de intervievați, am identificat câteva dintre motivele reale ale lui H. Thomae, modificate ulterior de A. Cosmovici. Acestea se regăsesc în cea de a treia coloană din tabelul de mai sus. În urma calcului frecvențelor, rezultă următoarea ierarhie a motivelor:

1. Ridicare socială – 13
2. Compensare – 12
3. Afinitate socială și erotism – 8 și 8
4. Realizare de sine – 7
5. Activarea existenței – 5
6. Material – 3

2. Identificarea valorilor după care s-au orientat în viață participanții la cercetare

Orientările valorice după care subiecții studiului s-au ghidat vizează: *familia, profesia, libertatea de exprimare, calitatea vieții, bunăstarea materială, autoperfecționarea*. Acestea nu au suportat variații importante odată cu schimbarea mediului socio-cultural.

3. Gruparea în categorii tematice a orientărilor valorice identificate anterior

Aplicând analiza de conținut, putem identifica 10 categorii de orientări valorice: familia, munca, relaționarea, spiritualitatea, libertatea personală, materialismul, autoperfecționarea, calitatea vieții, modernismul, stabilitatea. Ținând cont de criteriul frecvenței, categoriile ce apar cel mai des sunt: *familia, munca, libertatea personală, materialismul, autoperfecționarea și stabilitatea*. Aceste șase categorii au fost incluse ulterior în SOVI (Scala Orientărilor Valorice Individuale).

4. Evaluarea locului controlului respondenților

Cât privește localizarea controlului în rândul emigranților români, rezultă următoarea situație statistică: 11 persoane sunt externaliste, 14 – internaliste și 12 – ambivalente. Este o situație destul de echilibrată, deși numărul cel mai mare de respondenți înregistrează un loc al controlului intern. Este vorba de acele persoane care „și-au luat soarta în mâinile proprii” lăsându-și viața de până atunci în urmă și trăgând după sine persoanele mai nehotărâte sau mai anxioase, precum externaliștii.

5. Stabilirea semnificațiilor acordate de emigranți conceptului de „dezvoltare personală”

Etape diferite de viață aduc cu ele înțelesuri diferite ale dezvoltării personale. Cei mai tineri ținesc spre afirmarea profesională și îmbogățirea experienței de viață, cei trecuți de tinerețe vizează bunăstarea familiei și menținerea echilibrului pe toate planurile. Astfel, tinerii înțeleg prin dezvoltare personală – autocunoaștere și perfecționare continuă, iar generațiile dinainte – fericirea întregii familii.

6. Identificarea strategiilor de aculturație ale participanților

Strategia aculturativă frecventă este *integrarea* (33 cazuri din 37) urmată la mare distanță de separare. În cele 37 cazuri am întâlnit absolut toate strategiile de aculturație, însă datele culese prin intermediul interviului și a observației certifică preponderența integrării, ceea ce echivalează până la urmă cu dezvoltarea personală.

7. Evaluarea nivelului de satisfacție în viață a respondenților

Se pare că 12 respondenți sunt foarte mulțumiți de viața lor, 18 sunt mulțumiți, 6 au un nivel mediu de satisfacție a vieții și 1 persoană este nemulțumită de viața sa. Gradul de

mulțumire, respectiv de satisfacție a vieții actuale a emigranților români este ridicat, prin urmare putem vorbi din nou de dezvoltarea lor personală.

8. Stabilirea posibilelor asocieri între orientările valorice, locul controlului și dezvoltarea personală a emigranților români din Danemarca

De această dată, se pare că persoanele integrate în societatea daneză au un nivel mediu sau ridicat de satisfacție a vieții, nimic surprinzător de altfel. Este drept că sunt câteva cazuri care, deși integrate, nu au certitudinea că vor rămâne în Danemarca și asta în special datorită dorului de România. Persoanele tinere aleg să rămână și să își învingă nemulțumirile (de altfel, este un singur caz de tânăr neintegrat și nemulțumit care a ales să se întoarcă în România).

Cât privește locul controlului, internaliștii (14) par a fi atins dezvoltarea personală (integrare plus satisfacția vieții) mai mult decât externaliștii (11) sau ambivalenții (12). Aceștia valorizează mai mult profesia, libertatea personală, calitatea vieții, situația materială și în general afirmarea și satisfacerea sinelui. Prin urmare, firile pragmatice și adaptabile sunt cele care adoptă strategia aculturativă de succes iar acest fapt atrage după sine un nivel crescut al satisfacției vieții. Mai poate fi o explicație a îndârjirii acestor cazuri de succes: unele dintre ele nu și-au satisfăcut cu adevărat nevoia de afecțiune pe care numai o căsnicie sau o familie o poate aduce. Ar fi vorba aici de motivul compensării, care poate deveni extrem de puternic și motivant în reușita profesională.

Cazurile de reușită personală întâlnite susțin afirmația că *un interes constant pentru autocunoaștere, alături de o motivație de perfecționare continuă, conduc emigranții români către dezvoltare personală*. Cele mai frecvente situații au fost acelea caracterizate de un LOC intern, care înseamnă control personal, auto-determinare, autonomie. Localizarea internă este specifică mai ales generației tinere, aflate în plină ascensiune și dezvoltare de sine. Așa cum am precizat anterior, categoriile de orientări valorice care apar cel mai des în rândul emigranților din studiu sunt: *familia, munca, libertatea personală, materialismul, autoperfecționarea și stabilitatea*. Pentru fiecare dintre aceste categorii am ales câte un studiu de caz care să ilustreze mai bine legăturile dintre orientările valorice și dezvoltarea lor personală.

Concluzii

Analiza și prelucrarea datelor colectate prin aplicarea metodelor și instrumentelor menționate, coroborate cu cele furnizate de studiile de caz, ne-au oferit posibilitatea stabilirii unor asocieri între orientările valorice, locul controlului, strategia aculturativă și nivelul satisfacției în viață a participanților la studiul pilot.

Se constată că atât emigranții din anii '80, cât și cei de după 1990 promovează ca strategie aculturativă integrarea (33 cazuri din 37) și în mică pondere separarea. Prin urmare, fiecare emigrant în parte și-a valorificat experiența cognitivă, potențialul psiho-intelectual, motivațional, volitiv pentru adaptarea la noile condiții sociale, culturale, economice. Aceasta a presupus în primul rând familiarizarea cu noile condiții, norme, principii, exigențe, precum și conștientizarea necesității racordării propriilor disponibilități și aspirații la aceste exigențe.

Orientarea permanentă după valori precum familia, realizarea profesională, libertatea de exprimare, calitatea vieții, afirmarea și realizarea Sineului, credința, prietenii, egalitatea de gen, dragostea, educația democratică dată copiilor, siguranța economică și socială, călătoriile, viața culturală, controlul etc. au constituit repere certe în demersul complex și dificil al adaptării și integrării. Se pare că persoanele orientate pragmatic și care au ca trăsături de personalitate sociabilitatea, adaptabilitatea, perseverența, curajul adoptă strategii de aculturație de succes, sunt centrate pe reușită, pe atingerea stării de bine și a armoniei în familie, toate acestea determinând un nivel crescut de satisfacție asupra vieții. Identificăm și unele cazuri mai puțin orientate pragmatic și mai mult centrate pe dimensiunea existențialistă, filosofică a vieții (vezi cazul Alexandru). De această dată, eforturile întregii familii pentru adaptarea și ulterior, integrarea în noua societate, aveau ca resursă psihică o fericită concordanță între aspirațiile și idealurile tinereții privind existența unor societăți bazate pe dreptate, egalitate, care funcționează eficient prin contribuția tuturor membrilor săi.

Cazurile de reușită personală întâlnite confirmă supoziția conform căreia manifestarea unui interes și efort permanent de autocunoaștere și de redescoperire a resurselor fizice și psihice proprii corelate cu o motivație superioară de a reuși în viață, de autoperfecționare continuă, *conduc emigranții români către dezvoltare personală*. Majoritatea cazurilor de reușită și dezvoltare personală, cu deosebire cei aparținând generației tinere se caracterizează printr-un LOC intern, care înseamnă control personal, autonomie, auto-determinare, dezvoltare de sine.

Puținele cazuri de emigranți care adoptă ca strategie aculturativă separarea promovează orientări valorice centrate mai mult pe un stil de viață relaxat, pe timpul liber petrecut cu prietenii, pe aventură, mândria personală, pe libertatea personală, având ca nivel de aspirație asigurarea necesităților bazale și un nivel mediu de satisfacție a vieții. Se pare că aceste persoane manifestă mai puțină rezistență la stresul generat de respectarea strictă a disciplinei, a normelor, a condițiilor și exigențele societății daneze, de manifestarea unor cazuri de xenofobie, aroganță din partea colegilor, vecinilor, cetățenilor danezi. De aici, reîntoarcerea afectivă către spațiul și obiceiurile natale, dorul și năzuința revenirii în țară pentru regăsirea unor repere existențiale mai sigure, pentru obținerea echilibrului interior și a stării de bine.

CAPITOLUL VI. ORIENTĂRI VALORICE, DEZVOLTARE PERSONALĂ ȘI PERCEPȚIA EMIGRĂRII, DIN PERSPECTIVA ROMÂNILOR RĂMAȘI ÎN ȚARĂ

Această cercetare s-a derulat în România (în mai multe localități din județele Bacău, Dolj și Neamț) pe parcursul primelor patru luni ale anului 2010. La baza acestei cercetări secunde au stat datele din cercetarea realizată în Danemarca. Cercetarea ca atare include șapte studii distincte, ce includ mai multe direcții.

Obiectivul general – studierea efectului variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, mediu de rezidență), al orientărilor valorice și al satisfacției în viață asupra percepției motivației de emigrare și de renunțare la emigrare și asupra atitudinii față de fenomenul emigrării, din perspectiva românilor din țară.

Obiective specifice

- 1) ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii își părăsesc țara (studiu descriptiv);
- 2) ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii renunță la emigrare (studiu descriptiv);
- 3) conturarea profilului de personalitate al emigrantului român (structura imaginii personalității emigrantului român), din perspectiva participanților la studiul prezent;
- 4) structurarea atitudinii respondenților față de emigrație;
- 5) studierea efectului variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, rezidență) asupra percepției motivelor de emigrare, de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație (studiu inferențial);
- 6) studierea efectului orientărilor valorice asupra percepției motivelor de emigrare, de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație (studiu inferențial);
- 7) studierea efectului satisfacției în viață asupra percepției motivelor de emigrare, de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație (studiu inferențial).

Ipoteze

Din ultimele trei obiective specifice se desprind ipotezele de lucru. Acestea sunt prezentate în continuare.

Ipoteza 1: Există un efect al variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, mediu de rezidență) asupra percepției motivației de emigrare.

Ipoteza 2: Există un efect al variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, mediu de rezidență) asupra percepției motivației de renunțare la emigrare.

Ipoteza 3: Există un efect al variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, mediu de rezidență) asupra atitudinii față de emigrare.

Ipoteza 4: Există o legătură (corelație) între percepția motivației de emigrare și orientările valorice ale participanților.

Ipoteza 5: Există o legătură (corelație) între percepția motivației de renunțare la emigrare și orientările valorice ale participanților.

Ipoteza 6: Există o legătură (corelație) între atitudinea față de emigrare și orientările valorice ale participanților.

Ipoteza 7: Există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra percepției motivației de emigrare.

Ipoteza 8: Există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra percepției motivației de renunțare la emigrare.

Ipoteza 9: Există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra atitudinii față de emigrare.

Unde:

Variabile independente: gen, vârstă, studii, mediu de rezidență, orientări valorice, satisfacția în viață (6)

Modalitățile variabilelor independente:

- ⇒ VI₁ – genul, cu două modalități: masculin și feminin
- ⇒ VI₂ – vârsta, cu trei modalități: 25-35 ani, 36-45 ani, peste 46 ani
- ⇒ VI₃ – studiile, cu trei modalități: liceale, universitare, masterat
- ⇒ VI₄ – rezidența, cu două modalități: rural, urban
- ⇒ VI₅ – satisfacția în viață, cu două modalități: nivel scăzut al satisfacției în viață, nivel crescut al satisfacției în viață.

Variabile dependente: motive de emigrare, motive de renunțare la emigrare, atitudinea față de emigrație (3)

Operaționalizarea variabilelor dependente:

- ⇒ Motive: realizarea de sine, ridicarea socială, afinitatea socială, normativ, anxietatea, erotismul, material, activarea existenței, compensarea, agresiunea (sunt aceleași motive - pentru emigrare și pentru renunțare la emigrare)
- ⇒ Atitudine față de emigrație: realizarea de sine, recunoașterea socială, activarea existenței, situația materială, starea psihologică, apartenența, adaptarea, curajul, libertatea, munca.

Variabile incluse în studiile corelaționale

- ⇒ orientările valorice către: familie, muncă, libertate personală, materialism, autoperfecționare, stabilitate.

Participanți

Eșantionul este format din 1376 persoane, iar variabilele pe care le-am luat în considerare de la început au fost: genul, vârsta, nivelul studiilor și mediul de rezidență.

Metode

Metoda principală folosită în cadrul acestei ample cercetări este ancheta pe bază de chestionar.

Instrumente

Instrumentele utilizate în cea de a doua cercetare sunt:

- ⇒ Ierarhia motivelor pentru care:
  - românii emigrează;
  - românii aleg să rămână în țară;
- ⇒ Diferențiatorul semantic (pentru identificarea factorilor de personalitate ai emigrantului român);
- ⇒ Scala de măsurare a atitudinilor față de fenomenul emigrării;
- ⇒ Scala orientărilor valorice individuale;
- ⇒ Scala satisfacției în viață.

Procedură

Participanții au fost rugați să completeze cele 5 instrumente precum și datele de identificare. S-a păstrat anonimatul tocmai în ideea înlesnirii sincerității acestora. Iată care sunt prescripțiile pentru fiecare instrument în parte.

Interpretarea rezultatelor

1. Ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii își părăsesc țara

Aceasta este ierarhia motivelor pentru care cred respondenții că românii pleacă din țară:

- Viitor mai bun pentru familie
- Recompensele financiare
- O nouă șansă în viață
- Teama de viitor
- Dorința de perfecționare
- Dorința de a călători
- Drepturi sociale egale
- Căsătoria
- Nevoia de admirație
- Pedepsirea statului român

Motivele pentru care consideră participanții la cercetare că românii apelează pentru a emigra nu sunt deloc surprinzătoare.

2. Ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii renunță la emigrare

Iată ierarhia motivelor pentru care cred respondenții că românii nu aleg emigrarea:

- Despărțirea de partenerul de viață
- Obișnuința cu stilul de viață
- Teama de neadaptare la noua societate
- Valorificarea calităților la actualul loc de muncă
- Câștiguri financiare stabile în țară
- Dezamăgirea produsă părinților
- Respectarea conduitei de bun cetățean
- Teama de a nu se compromite
- Tratamentul discriminativ din țara respectivă
- Dorința de a demonstra că se poate trăi bine aici

Motivele pentru care respondenții consideră că românii ar renunța la emigrare sunt și de această dată justificabile.

3. Profilul de personalitate al emigrantului român (structurarea imaginii personalității emigrantului român), din perspectiva participanților la studiul prezent

În urma analizei factoriale, au fost identificați următorii trei factori:

- ⇒ **F1** – demn, cinstit și competent (clasicul);
- ⇒ **F2** – curajos, harnic, independent și adaptabil (modernul);
- ⇒ **F3** – nonconformist (nonconformistul).

Se observă că cele mai multe variabile vizează caracterul, cu excepția variabilei „competent”, care vizează abilitățile.

A urmat comparația scorurilor între factori în funcție de variabilele demografice. Bărbații tind să perceapă emigrantul român într-o manieră clasică, atribuindu-i calități precum

demnitatea, cinstea sau competența. De asemenea, nu există diferențe semnificative între medii pentru cei trei factori în funcție de vârstă. Prin urmare, persoanele cu un nivel mai ridicat de instruire realizează portretul emigrantului român dintr-o perspectivă mai modernă. Participanții din mediul rural au o medie mai mare decât cei din mediul urban, ceea ce înseamnă că aceștia portretizează emigrantul român prin nonconformism.

4. Structurarea atitudinii respondenților față de emigrație

Iată care este ierarhia componentelor atitudinii față de emigrație:

- libertatea
- starea psihologică
- apartenența
- activarea existenței
- situația materială
- adaptarea
- realizarea de sine
- munca
- curajul
- recunoașterea socială

Al doilea pas al acestui studiu a constatat în gruparea atitudinii față de emigrație în: atitudine pozitivă, atitudine negativă. Ne-a interesat să aflăm dacă apar diferențe de atitudine între femei și bărbați, tineri și persoane mature, respondenți cu studii liceale, universitare sau de masterat, persoane din mediul urban sau rural. Astfel, dacă luăm în calcul criteriul „gen”, se pare că femeile au o atitudine pozitivă față de emigrație în comparație cu bărbații, care tind să aibă o atitudine negativă. Cât privește criteriul „vârstă”, tinerii au o atitudine pozitivă evidentă față de emigrație, în timp ce persoanele trecute de 46 ani sunt destul de reticente la ideea părăsirii țării de origine. De asemenea, persoanele cu studii liceale par să nu îmbrățișeze total ideea emigrării, pe când cele cu studii universitare și postuniversitare au o atitudine deschisă în acest sens. Respondenții din mediul urban au o atitudine pozitivă față de emigrare, în timp ce cei din mediul rural sunt mai reținuți.

5. Efectul variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, rezidență) asupra: percepției motivelor de emigrare, percepției motivelor de renunțare la emigrare, atitudinii față de emigrație (studiu inferențial)

Acest studiu amplu și-a propus să confirme sau să infirme trei ipoteze. Le vom analiza pe rând. În primul rând, reiese că există un efect al genului asupra percepției motivelor de emigrare, în sensul că sunt diferențe semnificative între femei și bărbați în privința motivelor: o nouă șansă în viață și pedepsirea statului român. De asemenea, apare un efect al mediului asupra percepției motivelor de emigrare, în sensul că există diferențe semnificative între participanții din mediul urban și cei din mediul rural pentru: dorința de perfecționare și pedepsirea statului român. Și vârsta are efect asupra percepției motivelor de emigrare, în sensul că sunt diferențe semnificative între categoriile de vârstă în ceea ce privește recompensele financiare. Cât despre studii, și acestea au efect asupra percepției motivelor de emigrare, în sensul că există diferențe semnificative între cele trei categorii de studii în privința motivelor: dorința de perfecționare, nevoia de admirație, drepturi sociale egale, o nouă șansă în viață. ***Ipoteza 1, conform căreia există un efect al variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, mediu de rezidență) asupra percepției motivației de emigrare, este astfel confirmată.***

Cât privește efectul genului asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare, există diferențe semnificative între bărbați și femei în privința motivului „teama de a nu se compromite”. Mediul de rezidență are efect asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare, în sensul că apar diferențe semnificative între persoanele din mediul urban și cel rural în privința motivelor: respectarea conduitei de bun cetățean, teama de neadaptare la noua societate, obișnuința cu stilul de viață. Și vârsta are efect asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare, în sensul că apar diferențe semnificative între cele trei categorii de vârstă în privința respectării conduitei de bun cetățean. Studiile au efect asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare, în sensul că există diferențe semnificative între persoane cu studii diferite în privința motivelor: teama de a nu se compromite, respectarea conduitei de bun cetățean, teama de neadaptare la noua societate, tratamentul discriminativ din țara respectivă. Prin urmare, ***ipoteza 2, conform căreia există un efect al variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, mediu de rezidență) asupra percepției motivației de renunțare la emigrare, este confirmată.***

Genul are efect și asupra atitudinii față de emigrare, în sensul că există diferențe semnificative între femei și bărbați în cazul curajului și libertății. Mediul are și ele efect asupra atitudinii față de emigrare, în sensul că apar diferențe semnificative între persoanele din mediul rural și cele din mediul urban în privința motivelor: activarea, apartenența, curajul. Există un efect al vârstei asupra atitudinii față de emigrare, în sensul că apar diferențe semnificative între categoriile de vârstă în privința: realizării, activării, psihologicului și apartenenței. Și studiile au

efect asupra atitudinii față de emigrație. Astfel, apar diferențe semnificative între categoriile de studii pentru: recunoaștere, psihologic, apartenență și curaj. Reiese că *ipoteza 3, conform căreia există un efect al variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, mediu de rezidență) asupra atitudinii față de emigrare se confirmă.*

6. Relația dintre orientările valorice și percepția motivelor de emigrare, percepția motivelor de renunțare la emigrare, atitudinea față de emigrație (studiu corelațional)

Există o relație între „autoperfecționare” și următoarele motive de emigrare: nevoia de admirație, un viitor mai bun pentru familie, căsătoria, recompensele financiare, dorința de a călători, o nouă șansă în viață. Corelații la fel de puternice s-au stabilit între „stabilitate” și nevoia de admirație, o nouă șansă în viață, pedepsirea statului român. Cât privește „familia”, aceasta corelează cu viitorul mai bun pentru familie, căsătoria și o nouă șansă în viață. Apar legături și între „muncă” și căsătorie. Prin urmare, *ipoteza 4, conform căreia există o legătură (corelație) între percepția motivației de emigrare și orientările valorice ale participanților, este confirmată.*

Cât despre percepția motivelor de renunțare la emigrare, corelațiile cele mai puternice apar în cazul „libertății” cu teama de compromitere, despărțirea de partenerul de viață, câștigurile stabile din țară. „Autoperfecționarea” corelează cu valorificarea calităților și cu teama de compromitere. „Familia” corelează cu valorificarea calităților și teama de compromitere, dar și cu dorința de a demonstra că se poate trăi bine și aici. „Stabilitatea” relaționează puternic cu valorificarea calităților și teama de compromitere, iar „munca” este strâns legată de valorificarea calităților. Astfel, *ipoteza 5, conform căreia există o legătură (corelație) între percepția motivației de renunțare la emigrare și orientările valorice ale participanților, este confirmată.*

Media scorului total la atitudinile față de emigrare (atitudinea generală față de emigrare) corelează puternic cu libertatea. Există corelații între “autoperfecționare” și categoriile de atitudini: psihologic, libertatea, munca și apartenența. Există corelații între orientarea valorică “muncă” și categoriile: psihologic, libertate și realizare. Între “stabilitate” și activare, psihologic, libertate, muncă și material există corelații. Există corelații între “material” și realizare, libertate, psihologic. “Libertatea” corelează cu categoriile: adaptare, realizare, curaj, libertate. Există corelații între “familie” și activare, psihologic, apartenență, libertate, muncă, realizare, material. Prin urmare, ipoteza 6, conform căreia există o legătură (corelație) între atitudinea față de emigrare și orientările valorice ale participanților este confirmată.

7. Efectul satisfacției în viață asupra percepției motivelor de emigrare, percepției motivelor de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație (studiu inferențial)

În privința efectului satisfacției vieții asupra percepției motivelor de emigrare, se pare că persoanele cu o satisfacție scăzută în viață prețuiesc ca motiv de emigrare – dorința de perfecționare. Prin urmare, *ipoteza 7, conform căreia există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra percepției motivației de emigrare, se confirmă.*

Cât despre efectul satisfacției vieții asupra percepției motivelor de renunțare la emigrare, apar diferențe semnificative în privința următoarelor motive de renunțare la emigrare: teama de compromitere și dorința de a demonstra că se poate trăi bine și aici. Astfel, *ipoteza 8, conform căreia există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra percepției motivației de renunțare la emigrare, este confirmată.*

Nu în ultimul rând, în legătură cu efectul satisfacției în viață asupra atitudinii față de emigrare, apar diferențe semnificative în privința: atitudinii generale față de emigrare, realizării, psihologicului. În concluzie, *ipoteza 9, conform căreia există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra atitudinii față de emigrare, se confirmă.*

Discuții finale (studiu secund)

Prin urmare, toate ipotezele au fost confirmate prin intermediul studiului de față. Rezultatele obținute în urma celor șapte studii distincte sunt în concordanță cu supozițiile de început dar includ și elemente surprinzătoare. În primul rând, în studiul descriptiv privind ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii își părăsesc țara, respondenții apreciază ca esențiale motivele legate de asigurarea bunăstării familiei. Cât privește ierarhizarea motivelor pentru care cred participanții la cercetare că românii renunță la emigrare, respondenții pun din nou pe primul loc partenerul de viață sau familia. Românii au viziuni tradiționaliste, în sensul că familia dă valoare individului și nu invers. Chiar dacă sunt sau vor fi situații când un individ va părăsi țara de origine forțat de împrejurări, mai devreme sau mai târziu acesta va simți nevoia unui partener de viață cu care să împărtășească succesul ori eșecul personal. În acest sens, el va chema familia deja existentă ori va căuta să își întemeieze un cămin.

Pe de altă parte, în conturarea profilului de personalitate al emigrantului român de către românii din țară, s-a pus accent pe următorii trei factori: factorul 1 – demn, cinstit și competent (clasicul); factorul 2 – curajos, harnic, independent și adaptabil (modernul); factorul 3 – nonconformist (nonconformistul). Bărbații tind să perceapă emigrantul român într-o manieră clasică, asociind probabil cazurile de succes în emigrație cu aceste trăsături. De asemenea, persoanele cu un nivel mai ridicat de instruire realizează portretul emigrantului român dintr-o

perspectivă mai modernă, demonstrând încă o dată că formarea și informarea deschid noi orizonturi de înțelegere a lumii. Surprinzător este poate faptul că participanții din mediul rural portretizează emigrantul român prin nonconformism. Aceștia văd în emigrant un individ ce ignoră cutumele exersate de secole și care înlătură barierele de manifestare a vieții concrete.

Cât privește structurarea atitudinii participanților față de emigrație, respondenții consideră că românii care emigrează sunt cu adevărat oameni liberi dar și că aceștia sunt forțați să se supună noilor reguli sociale, chiar dacă nu sunt de acord cu acestea. Pe de o parte, este admirație față de curajul acestora de a-și schimba radical viața, pe de altă parte – este conștientizare a dificultăților apărute pe parcursul integrării în noua societate. Luând în calcul criteriul „gen”, se pare că femeile au o atitudine pozitivă față de emigrație în comparație cu bărbații, acestea gândindu-se la toate nevoile membrilor familiei și fiind mai insistente în obținerea obiectivelor cotidiene. Cât privește criteriul „vârstă”, tinerii au o atitudine pozitivă evidentă față de emigrație, dorindu-și o viață mai bună și având mai multe șanse de reușită în alte spații socio-culturale. De asemenea, persoanele cu studii universitare și postuniversitare au o atitudine deschisă față de emigrare, conștientizând ce avantaje au și fiind interesate de dezvoltare și valorificare profesională. Respondenții din mediul urban au o atitudine pozitivă față de emigrare, fiind de regulă mult mai interesate de evoluția profesională și de schimbarea vieții decât cele din mediul rural.

În urma studierii efectului variabilelor demografice (gen, vârstă, studii, rezidență) asupra percepției motivelor de emigrare, de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație, au fost confirmate primele trei ipoteze: există un efect al variabilelor demografice asupra percepției motivației de emigrare, există un efect al variabilelor demografice asupra percepției motivației de renunțare la emigrare, există un efect al variabilelor demografice asupra atitudinii față de emigrare.

Același lucru este valabil pentru studierea efectului orientărilor valorice asupra percepției motivelor de emigrare, de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație: următoarele trei ipoteze sunt confirmate (există o legătură (corelație) între percepția motivației de emigrare și orientările valorice ale participanților; există o legătură (corelație) între percepția motivației de renunțare la emigrare și orientările valorice ale participanților; există o legătură (corelație) între atitudinea față de emigrare și orientările valorice ale participanților).

Ultimul studiu (studierea efectului satisfacției în viață asupra percepției motivelor de emigrare, de renunțare la emigrare, a atitudinii față de emigrație) a confirmat ultimele trei ipoteze de lucru: există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra percepției motivației de emigrare, există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra percepției motivației de

renunțare la emigrare, există un efect al satisfacției în viață a participanților asupra atitudinii față de emigrare.

Contribuții personale pentru domeniul de cercetare

Efectul emergent al seriei de căutări și problematizări în plan teoretic și practic-investigativ s-a obiectivat în proiectarea, construirea și aplicarea unor instrumente de lucru specifice. Nota de originalitate și contribuție personală caracterizează întreg acest demers, începând cu preocuparea pentru definirea termenilor (*orientări valorice, dezvoltare personală*) și continuând cu impunerea conceptului de *orientare valorică individuală*. Definiția pe care am oferit-o orientărilor valorice individuale este următoarea: „orientările valorice individuale reprezintă alegerile unei persoane privind pluralitățile de valori, ce se grupează în categorii organizate și generalizate și care influențează persoana la nivel atitudinal și comportamental”. Orientările valorice în viață, dacă sunt conforme cu natura autentică a oamenilor, pot conduce la dezvoltarea lor personală. În primul studiu pilot, am cercetat dezvoltarea personală a emigranților români din Danemarca, înțelegând prin aceasta satisfacția cu viața actuală a acestora și integrarea lor în noua societate. În cel de al doilea studiu, este vizată dezvoltarea personală a românilor rămași în țară, înțelegând prin aceasta nivelul de satisfacție în viață.

Contribuții proprii la fel de importante pentru domeniul de cercetare sunt și aceste elemente:

- ⇒ identificarea legăturilor și reprezentarea grafică a factorilor sociali și individuali în aculturație (vezi fig. nr. 9);
- ⇒ identificarea și reprezentarea etapelor în formarea identității de sine (vezi fig. nr. 10);
- ⇒ construirea grilei de observare a comportamentului emigranților români (vezi anexa nr. 1);
- ⇒ conceperea ghidului de interviu utilizat în întâlnirile cu emigranții români din Danemarca (vezi anexa nr. 2);
- ⇒ construirea listei motivelor pentru care românii aleg să emigreze și a celor pentru care rămân în țară (vezi anexa nr. 4 și anexa nr. 5);

- ⇒ conceperea diferențiatorului semantic, pentru identificarea factorilor de personalitate ai emigranților români (vezi anexa nr. 6).;
- ⇒ construirea scalei de măsurare a atitudinilor față de fenomenul emigrării (vezi anexa nr. 7);
- ⇒ construirea scalei orientărilor valorice individuale (vezi anexa nr. 9).

Limitele cercetării

Printre limitele investigației de față, aș menționa necesitatea identificării unui număr reprezentativ de emigranți români, în ideea interviewării acestora și a solicitării completării unui chestionar ce vizează procesul complex al emigrării. Pentru aceasta, este însă nevoie de o perioadă mai lungă de timp și de fonduri suplimentare care să acopere cheltuielile de transport și cazare. De asemenea, ar fi fost interesant de realizat un studiu comparativ între emigranți din țări diferite, însă și de această dată m-am confruntat cu aceeași problemă a resurselor (umane, materiale ori temporale). Toate aceste deziderate reprezintă posibile direcții de urmat în cercetările viitoare.

Deschiderile (perspectivele) pe care le oferă teza

Ca alte perspective de continuare a cercetării, propun realizarea altor studii comparative între românii emigranți în Danemarca și românii din România. Scopul principal ar fi identificarea orientărilor valorice individuale și compararea rezultatelor obținute. De această dată, aș apela exclusiv la cercetarea cantitativă, lăsând loc de interpretări calitative pentru concluzii. De asemenea, un alt studiu posibil vizează diferite etnii de pe teritoriul României și măsoară orientările valorice și dezvoltarea personală a acestora.

Cercetarea de față și studiile propuse pe viitor au valoare atât la nivel individual cât și la nivel macro-social. Integrarea socială (în țara de origine sau în noua țară gazdă) este esențială pentru fiecare individ în parte, implicit pentru societatea ca atare. Cazurile nefericite vor avea consecințe atât la nivel personal (imagine de sine precară, nivel scăzut al stimei de sine, lipsa încrederii în potențialul profesional și personal) cât și la nivel de societate (deficit pe piața muncii, lipsa coerenței și coeziunii sociale ș.a.). Iată de ce este esențială identificarea valorilor personale încă din anii de școală. Iată de ce este importantă urmarea unei profesii care să corespundă acestor valori. Toate acestea reprezintă condiții ale unui nivel ridicat al satisfacției în viața ulterioară de adult.

Vremurile actuale sunt greu încercate, prin urmare oamenii sunt determinați să aleagă calea emigrării sau a recalificării. Dacă societatea nu oferă sprijin cu adevărat, atunci singura „salvare” vine tot din partea indivizilor. Un om informat este un om capabil să aleagă pentru sine. Din nefericire, această luptă dusă de fiecare individ în parte atrage după sine reacții negative la nivel de grup ori societate: și în România s-a ajuns deja la un individualism extrem, aspect întâlnit la locul de muncă ori, mai grav, în propria familie. De asemenea, societățile gazdă promovează sloganuri anti-imigranți, iar acest aspect limitează oportunitățile pe piața muncii a celor ce emigrează. Asistăm la manifestări de xenofobie în societăți pe care le considerăm extrem de civilizate și înaintate, iar aceste porniri sunt susținute politic de ani de zile. Mulți emigranți sunt forțați de împrejurări să opteze pentru poziții de muncă aflate mult sub nivelul lor de pregătire. Din acest motiv, tendința pieții muncii este orientată în direcția creării unui „proletariat etnic” al emigranților fie ca angajați, șomeri sau auto-angajați. Iată de ce sunt necesare programe sociale de sprijin pentru o forță de muncă multiculturală.

Concluzii generale

Dacă încercăm o analiză pur calitativă între răspunsurile oferite de participanți în cele două studii, apar anumite diferențieri ce pot fi explicate prin contextualizări sociale. Astfel, din punctul de vedere al românului care trăiește aici și care se gândește la emigrant și emigrare, primele aspecte care îi vin în minte sunt cele legate de bani, confort, siguranță, viitor mai bun etc., într-un cuvânt, *o situație materială care să asigure bunăstarea familiei*. O situație diferită se poate observa la grupul de emigranți români. Odată ajunși în noua societate, o mare parte din motivațiile plecării dispare sau cel puțin se estompează. Este cazul celor conduși de motive politice, dornici de libertate: în prezent, pentru aceștia alte aspecte sunt mai importante, precum cele legate de *calitățile personale sau profesionale*. Aceste calități capătă amploare în condițiile mai dificile de adaptare, de reușită socială într-o țară nouă și diferită de țara de origine. Pe de altă parte, în conturarea profilului de personalitate al emigrantului român de către românii din țară, s-a pus accent pe trăsături care respectă, în linii generale, imaginea reală a acestuia: demn, cinstit, competent, curajos, harnic, independent, adaptabil sau nonconformist. Fac mențiunea că aceste diferențe nu sunt verificate ca semnificative, metodele folosite nepermițând acest lucru. Ele sunt doar evidențiate, remarcate și pot fi folosite ca și concluzii ale unor comparații de tip calitativ. De asemenea, pot sta la baza elaborării unor viitoare ipoteze în scopul verificării precise a acestor diferențe.

Închei aici un demers extrem de complex și captivant, generator de permanente căutări și întrebări, incertitudini și satisfacții, de riscuri asumate și de motivări cognitive și afective, într-un

domeniu controversat și foarte puțin abordat la nivel mondial. Păstrând echilibrul și prudența impuse de deontologia științifică, îmi exprim speranța că eforturile întreprinse se vor dovedi rodnice în noi ipoteze și puncte de plecare pentru alte cercetări interesante și importante în domeniu.

Bibliografie generală

- Adler, A. (1996, [1966]). *Cunoașterea omului*, București: Editura IRI.
- Agabrian, M. (2006). *Analiza de conținut*. Iași: Polirom.
- Albu, M. (2000). *Metode și instrumente de evaluare în psihologie*. Cluj-Napoca: Argonaut.
- Algini, M.L., Lugones, M. (1999). *Emigrazione sofferenze d'identità*. Roma: Borla.
- Anderson, B. (1993). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London.
- Arends-Tóth, J., Van de Vijver, F.J.R. (2003). Multiculturalism and Acculturation: Views of Dutch and Turkish-Dutch. In *European Journal of Social Psychology*, 33, 249-266.
- Ataca, B., Berry, J.W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital Adaptation of Turkish Immigrant Couples in Canada. In *International Journal of Psychology*, 37, 13-26.
- Atkinson, L. R., Atkinson, R. (1990). *Introduction to Psychology*, Orlando: Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C. (coord.), (2002), *Introducere în psihologie*, București: Editura Tehnică.
- Baumeister, R. F. (1986). *Identity. Cultural Change and the Struggle for Self*, New York: Oxford University Press.
- Bay, A.H, P., A.W. (2006). The Limits of Social Solidarity. Basic Income, Immigration and the Legitimacy of the Universal Welfare State. In: *Acta Sociologica*, Scandinavian Sociological Association, vol. 49, no. 4, pp. 419-436.
- Bayart, J.F. (2005). *The Illusion of cultural Identity*. London: Hurst&Company.
- Băban, A. (coord.) (2003). *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*. Cluj-Napoca: Psinet SRL.
- Bălașa, A. (2002), Calitatea vieții de muncă. În Mărginean, I., Bălașa, A. *Calitatea vieții în România*. București: Editura Expert, 147-186.
- Bălțătescu, S. (2003). Abordări psihosociale ale satisfacției și fericirii. În: *Calitatea vieții*, vol. 14, Oradea, pp. 1-13.
- Bălțătescu, S. (2004). Corelate sociodemografice ale satisfacției cu viața în România postdecembristă. O analiză de tendință. În: Zamfir, C., Zamfir, E. (coord.), *Starea societății românești. Volumul conferinței anuale a Asociației Române de Sociologie și a Asociației Române de Promovare a Asistenței Sociale*, Oradea: Editura Universității.
- Bălțătescu, S. (2007). Stabilitate și schimbare în nivelurile și structura bunăstării subiective: România 1997-1999, în: *Calitatea vieții*, vol. 18, nr. 1-2, pp. 125-136.

- Berne, E. (1964). *Games People Play*, London: Penguin.
- Berry, J.W. (1969). On cross-cultural comparability. *International Journal of Psychology*, 4, 2, 119-128.
- Berry, J.W. (1992). Acculturation and Adaptation in a New Society. In *International Migration*, vol. 30, 69-91.
- Berry, J.W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation, in *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), 5-68.
- Berry, J.W. (2008). Globalisation and acculturation. In: *International Journal of Intercultural Relations*, no. 32, pp. 328-336.
- Berry, J.W., Kim, U., Minde, T., & Mok, D. (1987). Comparative studies of acculturative stress. *International Migration Review*, 21, 491-511.
- Borow, H. (1958). Research Notes from Here and There. Curricular Approaches to Personal Development: Some Problems of Research. In: *Journal of Counseling Psychology*, vol. 5, no. 1, pp. 63-69.
- Bourdieu, P. [1980] 2000. *The Practical Sense* (Simțul Practic). Iași: The Publishing House of the European Institute.
- Bourhis, R.Y. et.al. (1997). Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach. In *International Journal of Psychology*, vol. 32: 369-386.
- Bratu, D. (1986). Păstrarea identității naționale în cadrul emigrației românești. În *Migrațiile internaționale. Probleme ale măsurării, evoluției recente și eficacitatea politicilor*, Paris: A.I.D.E.L.F.
- Browne, A. (2003). *The folly of mass immigration*, OpenDemocracy.
- Brunstein, J.C. (1993). Personal Goals and Subjective Well-Being: A Longitudinal Study, In: *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 65, no. 5, pp. 1061-1070.
- Carcea, M. (2003), *Cunoașterea psihopedagogică a persoanei. Manual de învățare autonomă instituțional asistată*, Iași: Editura „Gh. Asachi”.
- Ceobanu, C. (1993), Clarificări conceptuale în studiul valorilor, în: Roman, I.C., Roșca, A., *Idei și valori perene în științele socioumane*, Iași: Editura Univ. Al I. Cuza.
- Cerțișanu, M. (2006). *Stimularea dezvoltării motivației de autoactualizare la studenți*. Teză de doctorat, Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”.
- Checkland, P., Scholes, (1990). *Soft Systems Methodology in Action*, Wiley: Chichester.
- Chelaru, M. (2003). *Psihologia Eului. Cu privire specială la adolescenți*, Iași: Editura Fundației Axis.

- Chelcea, S. (1998). *Memorie socială și identitate națională*, București: I.N.I.
- Chelcea, S. (coord.) (1998), *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, Deva: Destin.
- Ciupercă, C. (2003), Copiii în cursa socializării sau cum se perpetuează diferențele dintre băieți și fete, în: Mitrofan, I. (coord.), *Cursa cu obstacole a dezvoltării umane*, Iași: Editura Polirom, pp. 19-33.
- Clausen, J., et. al. (2009), The effect of integration policies on the time until regular employment of newly arrived immigrants: Evidence from Denmark. In: *Labour Economics*, no.16, pp. 409-417.
- Colding, B. (2004). *Education and Ethnic Minorities in Denmark*. Ph. D. Dissertation. AMID. Aalborg University.
- Colding, B., et. al. (2009). Educational progression of second-generation immigrants and immigrant children. In: *Economics of Education Review*, no.28, pp.434-443.
- Constantinescu, M., (2004). Importanța legăturilor slabe în migrație, în *Sociologie Românească*, volumul II, nr. 4, 169-186.
- Constantinescu-Stoleru, P. (1997), Creativitatea ca dimensiune valorică a personalității, în: Zlate, M. (coord.), *Psihologia vieții cotidiene*, Iași: Polirom.
- Cosmovici, A., Caluschi, M. (1985). *Adolescentul și timpul său liber*, Iași: Editura Junimea.
- Crețu, T. (1997), Componentele orientative ale personalității și sistemul social și personal de valori, în: Zlate, M. (coord.), *Psihologia vieții cotidiene*, Iași: Editura Polirom, 51-61.
- Cummins, R. A. (2000). Objective and Subjective Quality of Life: an Interactive Model. In: *Social Indicators Research*, vol. 52, no. 1, , pp. 55–72.
- Curelaru, M. (2007). Metode de cercetare în psihologie. În: *Psihologie. Cursurile anului I semestrul I*. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, pp. 157-260.
- Dafinoiu, I. (2000). *Elemente de psihoterapie integrativă*. Iași: Polirom.
- De Rosa, A.S. (1988). Sur l’usage des associations libres dans l’étude des représentations sociales de la maladie mentale, *Connexions*, no. 51.
- De Rosa, A.S. (1995). Comparație critică între reprezentările sociale și cogniția socială. În A. Neculau (ed.). *Reprezentările sociale*, București: Ed. Știință și Tehnică, 257-274.
- De Vaus, D. (2002). *Surveys in Social Research*. Melbourne: Routledge.
- Deci, E., Connell, J.P., Ryan, R.M. (1989). Self-Determination in a Work Organization. In: *Journal of Applied Psychology*, vol. 74, no. 4, pp. 580-590.
- Deci, E., Ryan, R. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: an introduction. In: *Journal of Happiness Studies*, no. 9, pp. 1-11.

Deschamps, J.-C., Doise, W., Mugny, G., (1996). *Psihologia socială experimentală*. Iași: Polirom.

Diener *et al.* (2004). Acculturation and subjective well-being of Chinese students in Australia, in *Journal of Happiness Studies*, 5, 57-72.

Diener, E., Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. In: *Journal Pers. Soc. Psychol.*, vol. 68, pp. 653-663.

Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. In: *Journal of Personality Assessment*, no. 49, pp. 71-75.

Diener, E., et al (2009). A note on the dimensionality of quality of life scales: an illustration with the satisfaction with life scale. In: *Social Indicators Research*, no. 92, pp. 489-496.

Diener, E., Suh, E. (1997). Measuring quality of life: economic, social, and subjective indicators. In: *Social Indicators Research*, no. 40, pp. 189-216.

Drăghicescu, D. (1995), *Din psihologia poporului român*, București: Editura Albatros.

Dumitriu, I. C. (2007a). Social Representations of the European Identity among Students. In: *Individual and Specific Signs. Paradigms of Identity in managing Social Representations*. Proceedings of the International Conference Bacau 2007, Bacău: Alma Mater, pp. 380-383.

Dumitriu, I. C. (2007b). The Socio-Cultural Identity of Romanian Immigrants. In: *Studii și Cercetări Științifice. Seria: Științe socio-umane*, nr. 11, Bacău: Alma Mater, pp. 114-127.

Dumitriu, I.C. (2004), Orientări valoric-profesionale ale studenților, În: *Studii și cercetări științifice, seria științe socio-umane*, nr. 6, Bacău, pp. 65-72.

Dumitriu, I.C. (2005), Cunoașterea de sine. Conceptele de Sine și de Eu, în: *Analele Universității din Oradea, Psihologie*, vol. nr. 8, pp. 51-58.

Dumitriu, I.C. (2005), Dimensiunile și etapele evolutive ale Eu-lui, în: *Analele Universității din Oradea, Fascicula Psihologie*, vol.nr. 8, pp. 115-122.

Dumitriu, I.C. (2005), Procesul complex al internalizării valorilor, În: *Studii și cercetări științifice,seria științe socio-umane*, nr.7, Bacău, pp. 75-84.

Dumitriu, I.C. (2005). Cunoașterea de sine. Conceptele de Sine și de Eu. În: *Analele Universității din Oradea. Fascicula Psihologie*, nr. 8, pp. 51-58.

Dumitriu, I.C. (2005). Dimensiunile și etapele evolutive ale Eu-lui. În: *Analele Universității din Oradea. Fascicula Psihologie*, nr. 8, pp. 115-122.

Dumitriu, I.C. (2006). Motivația – premisă a dezvoltării personale a studenților. În: *Studii și cercetări științifice. Seria științe socio-umane*, nr. 9, pp. 68-78.

Dumitriu, I.C. (2006a). Stresul aculturativ în rândul imigranților români din Danemarca. În: *Studii și Cercetări Științifice. Seria: Filologie*, nr 16, Bacău: Alma Mater, pp. 176-190.

- Dumitriu, I.C. (2006b). *Identitate de sine și dezvoltare personală* (Referatul nr. 2).
- Dumitriu, I.C. (2008), Personal or socio-cultural value systems for nowadays students?, în: *Studii și cercetări științifice, seria științe socio-umane*, nr.12, Bacău, pp. 160-173.
- Dumitriu, I.C. (2008). Personal development. Educational implications. În: *Education and academic research structures of the knowledge - based society*, ISSN 1844-5381, Sibiu: Editura Alma Mater.
- Dumitriu, I.C. Value (2006), Orientations and Personal Development among Romanian Immigrants to Denmark, *Final presentation*, 30 mai 2006, Aalborg.
- Dumitru, I.AI. (2001). *Personalitate. Atitudini și valori. Aspecte psihoindividuale și psihosociale*, Timișoara: Editura de vest.
- Ehrenberg, A., 2000, *La Fatigue d'être soi. Dépression et société*, Paris: Édition Odile Jacob.
- Eisenstadt, S. N. (1954). *The Apsorption of Immigrants*. London: Routledge & Kegan Ltd.
- Enăchescu, C. (2002). *Tratat de psihologie morală*, București: Editura Tehnică.
- Erikson, E. (1968). *Adolescence et crise: la quète de l'identité*, Paris: Flammarion.
- Evans, S., Huxley, P. (2002). Studies of quality of life in the general population. In: *International Review of Psychiatry*, vol. 14, pp. 203-211.
- Fromm, E. (1983), *Texte alese*, București: Editura Politică.
- Gherasim, L. (2001). Harta mentală a României, sursa de menținere a stimei de sine în situația de amenințare a imaginii de sine. În *Revista de Psihologie Socială*, nr. 8, 77-90.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Gram, M. (2003). *Grounds to play. Culture-specific Ideals in the Upbringing of Children in France, Germany and the Netherlands*, Bern: Peter Lang.
- Graves, T.D. (1967). Psychological acculturation in a tri-ethnic community, in: *South-western Journal of Anthropology*, 23: 337-350.
- Grusec, J.E. (1999). Le rôle des explications causales dans l'internalisation des valeurs, dans: Doise, et. al, *La construction sociale de la personne*, Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, pp. 279-290.
- Guimond, S., Dif, S. (1999), Les relations interculturelles et la psychologie sociale, dans: Doise, W. et. al., *La construction sociale de la personne*, Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble, pp. 157-173.

- Halkier, H. (1992). Development Agencies and Regional Policy: The Case of the Scottish Development Agency, *Regional Politics and Policy* 2, 3, pp 1-26.
- Halman, L., Luijkx, R., van Zundert, M. (2005) *Atlas of European Values*, Koninklijke Brill NV Leiden and Tilburg University.
- Hancock, Beverley (1998). *Trent Focus for Research and Development in Primary Health Care: An Introduction to Qualitative Research*. Trent Focus.
- Hansen, H. (2006). *From Asylum Seeker to Refugee to Family Reunification*.
- Harari, M., Waehler, C., Rogers, J. (2005). An Empirical Investigation of a Theoretically Based Measure of Perceived Wellness. In: *Journal of Counseling Psychology*, vol. 52, no. 1, pp. 93-103.
- Harris, J.R. (1995), Where is the child's environment? A group socialization theory of development, in: *Psychological Review*, nr. 102, pp. 458-489.
- Hăvârneanu, C. (2000). *Metodologia cercetării în științele sociale*. Iași: Erola.
- Hăvârneanu, C. (2000). *Cunoașterea psihologică a persoanei*. Iași: Polirom.
- Hebel, M. (1998), Value Systems—A Way to Greater Understanding, in: *Systemic Practice and Action Research*, Vol. 11, No. 4, pp.381-402.
- Heckmann, F. (1981). *Die Bundesrepublik: ein Einwanderungsland? - Zur Soziologie der Gastarbeiterbevölkerung als Einwandererminorität*. Stuttgart: Klett – Cotta.
- Hedetoft, U. (2002). Discourses and Images of Belonging: Migrants between “New Racism”, Liberal Nationalism and Globalization. AMID Working Paper, Series 5, Aalborg University.
- Hieronimus, A., Meyer, F., Moses, M. (2004). *Racism in Europe. European Network Against Racism (ENAR) Shadow Report*, Hamburg.
- Higgins, T. (2000). *Self-Discrepancy: A Theory relating Self and Affect*. New York University. pp.150-167.
- Hofstede, G. (1991). *Cultures and Organizations, Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival*, London: Harper Collins.
- Hofstede, G. (1994). *Uncommon Sense About Organizations*, Sage, London.
- Hofstede, G. (2001), *Culture's Consequences. Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations across Nations*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Hofstede, G. H. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in WorkRelated Values*. Beverly Hills, CA.: Sage Publications.
- Hogg, M.A., Abrams, D. (1990). *Social Identifications*, Londra: Routledge.

- Honneth, A. (1995). *The Struggle for Recognition*. Cambridge: Polity Press.
- Iluț, P. (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului*. Iași: Polirom.
- Iluț, P. (2001). *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie*, Iași: Polirom.
- Iluț, P. (2004). *Valori, atitudini și comportamente sociale. Teme actuale de psihosociologie*, Iași: Polirom.
- Inglehart, R. (1997), *Modernization and Post-Modernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton University Press.
- Inglehart, R., Welzel, C. (2005), *Cultural Change and Democracy: The Human Development Sequence*, New York and Cambridge: Cambridge University Press.
- Ionescu, I. (2000). *Introducere în sociologie*, curs, Universitatea Al. I. Cuza Iași.
- Kállay, E., Dégi, C., Vincze, A. (2007). Dysfunctional Attitudes, Depression and Quality of Life in a Sample of Romanian Hungarian Cancer Patients. In: *Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapies*, vol. 7, no. 1, pp. 95-106.
- Kiehl, M, Werner, H. (1998). *The labour market situation of EU and of Third Country Nationals in the EU Labour Market Topics* no. 32. Nürnberg: Institut für Arbeitsmarkt – und Berufsforschung der Bundesanstalt für Arbeit.
- Kluckhohn, C. K. (1951). Values and Value Orientations in the Theory of Action. In T. Parsons and E. A. Shils (Eds.), *Toward a General Theory of Action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kluckhohn, F. R., & F. L. Strodtbeck. (1961). *Variations in value orientations*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Kohlberg, L. (1976). Moral stages and moralization. The cognitive-developmental approach, dans: Lickona, Th., *Moral Development and Behavior. Theory, research and Social Issues*, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Sage Publishers.
- Kwak, K., Berry, J.W. (2001). Generational Differences in Acculturation among Asian families in Canada: a Comparison of Vietnamese, Korean, and East-Indian groups. In *International Journal of Psychology*, 36, 152-162.
- Layder, D. (1993). *New Strategies in Social Research: An Introduction and Guide*. Cambridge: Polity Press.
- Lieury, A. (1990). *Manual de psihologie generală*, București: Antet.
- Lightsey, O. R. (coord.) (2006). Generalized Self-Efficacy, Self-Esteem, and Negative Affect. In: *Canadian Journal of Behavioural Science*, vol. 38, no.1, pp. 72-80.

- Lund Thomsen, T. (2006). *Immigrant Entrepreneurship as Gendered Sociale Positions – A Study on Motivations and Strategies in a Biographical Perspective*, Aalborg, Denmark: SPIRIT PhD Series, Thesis no. 5, teză de doctorat.
- Lupu, I. (2006). Calitatea vieții în sănătate. Definiții și instrumente de evaluare. În: *Calitatea vieții*, vol. 17, nr. 1-2, pp. 1-21.
- Luque, M.N., Fernández, M., Tejada, A. (2006). Acculturation Strategies and Attitudes of African Immigrants in the South of Spain: between Reality and Hope. In: *Cross-Cultural Research*, vol. 40, no. 4, pp. 331-351.
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B. (2006). A Developmental Contextual Perspective on Identity Construction in Emerging Adulthood: Change Dynamics in Commitment Formation and Commitment Evaluation. In: *Developmental Psychology*, Vol. 42, No. 2, pp. 366-380.
- Marcia, J.E. (1996). Development and validation of ego-identity status. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, no. 3, pp. 551-558.
- Marian, M. (2007). Validarea scalei de satisfacție în viață. Caracteristici psihometrice. În: *Analele Universității din Oradea. Fascicula Psihologie*, vol. 11, pp. 58-70.
- Marian, M., Roșeanu, G. (2005). Positive causal attributions, social support and self-esteem as predictors of life satisfaction. In: *Analele Universității din Oradea. Fascicula Psihologie*, vol. VIII, Oradea: Editura Universității, pp. 84-96.
- Maslow, A.H. (1943). A Theory of Human Motivation. In: *Psychological Review*, no. 50, pp. 370-396.
- May, D. (2002). *Social and Spatial Consequences of Immigration in Deprived Neighbourhoods. A Study of Dortmund Nordstadt and other European Cases*. Aalborg, Denmark: SPIRIT, teză de doctorat.
- Mărginean, I. (2002). Calitatea vieții percepute în România. În Mărginean, I., Bălașa, A., *Calitatea vieții în România*, București: Editura Expert, 61-84.
- Mărginean, I. (2002). Calitatea vieții percepute în România. În: I. Mărginean & A. Bălașa (Eds.), *Calitatea vieții în România*, București: Expert, pp. 61-108.
- Mead, G.H. (1934). *L'Esprit, le soi et la société*, Paris: P.U.F.
- Menges, L. J. (1959). *Geschiktheid voor emigratie. Een onderzoek naar enkele psychologische aspecten der emigrabiliteit*. Phil. Didd., Univ. Leiden's Gravenhage.
- Mitrofan, L. (coord.) (2007). *Dezvoltarea personală – competență universitară transversală. O nouă paradigmă educațională*. Editura Universității din București.
- Montreuil, A., Bourhis, R.Y. (2004). Acculturation orientations of competing host communities toward valued and devalued immigrants. In: *International Journal of Intercultural Relations*, no. 28, pp. 507-532.

- Muntele Hendreș, D. (2008). Evocarea unei amintiri-resursă și cine beneficiază mai mult de ea. În: *Jurnal de Psihoterapie*, nr. 1, Bacău: Edusoft, pp. 73-82.
- Muus, P. (1995). *De wereld in beweging: internationale migratie, mensenrechten en ontwikkeling*. Utrecht: van Arkel.
- Neculau, A. (coord.) (2000). *Psihologie. Manual pentru clasa a X a*, Iași: Polirom.
- Neculau, A., Boncu, Ș. (1998). Identitate socială și stimă de sine. În: Iacob, L. *Psihologie școlară*, Iași: Polirom, pp. 245-248.
- Negovan, V. (2004), Aspecte ale relației valori profesionale-angajare în dezvoltarea carierei în psihologie, în: *Revista de psihologie organizațională*, vol. IV, nr. 1-2, pp. 45-61.
- Negy, C., Shreve, T., Jensen, b., Uddin, N. (2003). Ethnic Identity, Self-Esteem, and Ethnocentrism: a Study of Social Identity versus Multicultural Theory of Development. In: *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, the Educational Publishing Foundation, vol. 9, no. 4, pp. 333-344.
- Ng, W., Diener, E. (2009). Feeling bad? The „power” of positive thinking may not apply to everyone. In: *Journal of Research in Personality*. No. 43, pp. 455-463.
- Nobert, E. (1994). *The Established and the Outsiders*. London: Sage.
- Novak, A. (1977). *Metode statistice în pedagogie și psihologie*. București: E.D.P.
- Novak, A. (1977). *Metode statistice în pedagogie și psihologie*. București: E.D.P.
- OECD (1998). *Trends in international migration. Continuous reporting system on migration (SOPEMI: Systeme d'observation permanent des migrations)*. Paris: OECD.
- Parsons, T. (1937). *The structure of social action: a study in social theory with special reference to a group of recent European writers*. New York ; London: McGraw-Hill Book Co., Inc.
- Pavot, W., Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction with Life Scale. In: *Psychological Assessment*, vol. 5, no. 2, pp. 164-172.
- Piaget, J. (1965). *Psihologia inteligenței*. București: Editura Științifică.
- Popa, A. (2004), Profil valoric în contextul ruralului românesc actual. Studiu de caz: comunități rurale din județul Sibiu, în *Sociologie Românească*, vol. II, nr. 4, pp. 244-255.
- Popescu-Neveanu, P. (1978). *Dicționar de psihologie*, București: Editura Albatros.
- Pulkkinen, Lea (Editor) (2002). *Paths to Successful Development: Personality in the Life Course*. West Nyack, NY, USA: Cambridge University Press.
- Purkhardt, S.C., Stockdale, J.E. (1993). Multidimensional Scaling as a Technique for the Exploration and Description of a Social Representation, G.M. Breakwell, D. Canter (eds.). *Empirical Approaches to Social Representations*. Oxford: OUP, 272-297.

- Rack, P. (1982). *Race, Culture and Mental Disorder*. London: Routledge.
- Radu, I. (coord.) (1991). *Introducere în psihologia contemporană*, Cluj-Napoca: Editura Sincron.
- Radu, I. (coord.) (1993). *Metodologie psihologică și analiza datelor*. Cluj-Napoca : Sincron.
- Radu, I. (coord.) (1994). *Psihologie socială*. Cluj-Napoca : Editura Exe.
- Rateau, P. (2004). *Metodele și statisticile experimentale în științele umane*. Iași: Polirom.
- Rateau, P. (2004). *Metodele și statisticile experimentale în științele umane*. Iași: Polirom.
- Redfield, R., *et al.* (1936). Memorandum on the study of acculturation, in *American Anthropologist*, 38: 149-152.
- Rescher, N. (f.a.), *Introduction to value theory*, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Rice, T., Steele, B. (2004). Subjective well-being and culture across time and space. In: *Journal of Cross-Cultural Psychology*, vol. 35, no. 6, pp. 633-647.
- Roberts, B.W., Walton, Kate, Viechtbauer, W. (2006). *Personality Traits Change in Adulthood: Reply to Costa and McCrae*, in *Psychological Bulletin*, vol. 132, no.1, 29-32.
- Robitschek, C. (2003). Validity of Personal Growth Initiative Scale Scores with a Mexican American College Student Population. In: *Journal of Counseling Psychology*, vol. 50, no. 4, pp. 496-502.
- Roco, Mihaela (2001). *Creativitate și inteligență emoțională*. Iași: Polirom.
- Rogers, C. R. (1961). *On Becoming a Person. A Therapists's View of Psychotherapy*. London: Constable & Robinson Ltd.
- Rogers, C. R. (1969). *Freedom to learn*, Charles E. Merrill Publishing Company. Columbus, Ohio.
- Rokeach, M. (1973), *The nature of human values*, New York: The Free Press.
- Rotariu, T., Iluț, P. (1997). *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*. Iași: Polirom.
- Rusnac, S., Jardan, V. (2004). *Identitatea de gen și dificultățile de identificare determinate de schimbarea rolurilor sociale*. În: *Didactica Pro*, nr. 3 (25).
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (1997). Nature and autonomy: organizational view of social and neurobiological aspects of self-regulation in behavior and development. In: *Development Psychopathology*, nr. 9, pp. 701-728.
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2001). On Happiness and Human Potentials: a Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. In: *Annual Review of Psychology*, vol. 52, pp. 141-166.
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2008). Living well: a self-determination theory perspective on eudaimonia. In: *Journal of Happiness Studies*, no. 9, pp. 139-170.

- Sandu, D. (1996), *Sociologia tranziției. Valori și tipuri sociale în România*, București: Editura Staff.
- Sandu, D. (2000). Circulatory migration as life strategy. In *Romanian Sociology Annual English Edition*, Issue 2, 65-92.
- Sandu, D. (2004). Ideologii difuze în domeniul identitar-etnic. În *Sociologie Românească*, volumul II, nr. 2, 58-70.
- Sandu, D., Radu, C., Constantinescu, Monica, Ciobanu, Oana, (2004). *A Country Report on Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows After 1989*, study for www.migrationonline.cz. Multicultural Center Prague, November 2004.
- Schindler Rangvid, B. (2008). Source Country Differences in Test Score Gaps: Evidence from Denmark. In: *The Rockwool Foundation Research Unit*. No.22, Odense: University Press of Southern Denmark.
- Schmit, M.J., Kihm, J.A. (2000). Development of a global measure of personality. In: *Personnel Psychology*, vol. 53, pp. 153-193.
- Schwartz, S.H., Boehnke, K. (2004). Evaluating the structure of human values with confirmatory factor analysis. In: *Journal of Research in Personality*. No 38, pp. 230-255.
- Senge (1990) Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline*, London: Century Business.
- Stahl, H.H. (1974). *Teoria și practica investigațiilor sociale. Metode și tehnici*, București: Editura Științifică, vol. 1.
- Stănciulescu, E. (1997), *Sociologia educației familiale*, vol. 1, Iași: Polirom.
- Steger, M. F., Frazier, Patricia, Oishi, S., Kaler, M. (2006). *The Meaning in Life Questionnaire: Assessing the Presence of and Search for Meaning in Life*. In: *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 53, No. 1, pp. 80-93.
- Stewart, I., Joines, V. (1987). *TA Today*, Nottingham: Lifespace.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories. Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tap, P. (1988), *La Société Pygmalion*, Paris: Dunod.
- Tomozei, A. (2002). *Reprezentări sociale ale emigrantului*, Universitatea "Al. I. Cuza" Iași, teza de doctorat.
- Tranæs, T., Zimmermann, K. (2004). *Migrants, work, and the Welfare State*.
- Trautwein, U., Lüdtke, O. (2006), *Self-Esteem, Academic Self-Concept, and Achievement: How the Learning Environment Moderates the Dynamics of Self-Concept*. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 90, no. 2, pp.334-349.

- Triandis, H.C. (1995). *Individualism and collectivism*. Boulder, CO: Westview Press.
- Van de Vijver, F.J.R., Phaet, K. (2004). Assessment in multicultural Groups: the Role of Acculturation. In *Applied Psychology: an International Review*, 53, 215-236.
- Van Halen, C. P. M. (2002). *The Uncertainties of Self and Identity*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Veenhoven, R. (1995). *World Database of Happiness*. In: *Social Indicators Research*, vol. 34, nr. 3, pp. 299–313.
- Veenhoven, R. (1998). Two state-trait discussions on happiness. In: *Social Indicators Research*. No. 43, pp. 211-225.
- Veenhoven, R. (1999). Quality of life in individualistic society. In: *Social Indicators Research*. No. 48, pp. 157-186.
- Veenhoven, R. (2004). Happiness as an Aim in Public Policy. The greatest happiness principle. In: Linley, A., Joseph, S., *Positive Psychology in Practice*, Hoboken: John Wiley&Sons.
- Vergès, P. (1987). A Social and Cognitive Approach to Economic Representations. In Doise, S. Moscovici. *Current Issues in European Social Psychology*, 2, Cambridge: CUP.
- Vergès, P. (1992). L'évocation de l'argent , une méthode pour la définition du noyau central d'une représentation. In *Bulletin de Psychologie*. XLV, 405, 203-209.
- Vergès, P. (2001). L'analyse des représentations sociales par questionnaires. In *Revue Française de Sociologie*, 42-3, 537-561.
- Voicu, B., Voicu, M. (2007), *Valori ale românilor: 1993-2006. O perspectivă sociologică*, Iași: Institutul European.
- Voicu, M. (2002). Egalitate, inegalitate și roluri tradiționale. O analiză comparativă a valorilor implicate în legitimarea politicilor de suport pentru femei în țările europene. În: *Calitatea vieții*. vol. 13, nr. 1-4, pp. 1-13.
- Voicu, M., Voicu, B. (2002). Proiectul de cercetare internațională privind studiul valorilor europene. În *Calitatea Vieții*, XIII, nr. 1-4, 31-40.
- Ward, C.A., Bochner, S., & Furnham, A.F. (2001). *The psychology of culture shock*. London: Routledge.
- Weber, M. [1934] (1993). *Etica protestantă și spiritul capitalismului*. București: Humanitas.
- Weltzel, C., Inglehart, R., Klingemann, H.D. (2003). The theory of human development: a cross-cultural analysis. In: *European Journal of Political Research*, vol. 42, pp. 341-379.
- White, C. (2006). Towards an understanding of the relationship between work values and cultural orientations. In: *Hospitality Management*, no. 25, pp. 699-715.
- Wiersma, W. (2000). *Research Methods in Education. An Introduction*. Allyn&Bacon, USA.

Yerushalmi, H. (2003). Facilitating personal growth. In: *Psychoanalytic Psychology*, vol. 20, no. 2, pp. 363-377.

Zamfir, C. (1984). Indicatori și surse de variație a calității vieții. București: Ed. Academiei României.

Zavalloni, M., Louis-Guérin, C. (1984). *Identité sociale et conscience*, Toulouse: Privat.

Zetterholm, S. (eds.) (1994). *National Cultures and European Integration. Exploratory Essays on Cultural Diversity and Common Policies*. Oxford/Providence: Berg Publishers.

Zheng, X., Sang, D., Wang, L. (2004). Acculturation and subjective Well-being of Chinese Students in Australia. In *Journal of Happiness Studies*, 5: 57-72.

Zlate, M. (1994). *Introducere în psihologie*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L.

www.europeanvalues.nl

www.worldvaluessurvey.org

<http://www.datatilsynet.dk>

<http://www.ambbukarest.um.dk/ro/>

xxx, *Denmark in figures*. (2010). Copenhagen: Statistics Denmark.

xxx, *Enciclopedia de filosofie și științele umane DeAgostini* (2004). București: All Educational.

xxx, *Grand dictionnaire de la psychologie Larousse* (1991). Paris.

xxx, *Le Livre d'Or. Danemark*. (2004). Florence: Bonechi.

xxx, *Merriam-Webster's Collegiate Dictionary* (2002).

xxx, *Statistical Yearbook of Denmark* (2005).

xxx, *Statistical Yearbook of Denmark* (2007).

xxx, *Statistical Yearbook of Denmark* (2009).

xxx, *World Database of Happiness* (2002).